

VILANOVA I LA GELTRÚ EN TEMPS DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA

ALBERT VIRELLA I BLODA

Aquest treball, extracte d'un projecte més ambiciós que té l'autor, es refereix a les repercussions que es manifestaren arreu a causa de la memorable Revolució Francesa, molt particularment al Principat de Catalunya i més concretament a la vila de Vilanova i la Geltrú. Ens limitem, doncs, al període comprès des de la convocatòria dels Estats Generals (1789) fins a la proclamació de l'Imperi de Napoleó Bonaparte (1804).

VILANOVA I LA GELTRÚ EN TEMPS DE LA REVOLUCIÓ FRANCESA

PREFACI

Sembla com si la bicentenària Revolució Francesa, pels seus propòsits manifestats d'abolir els privilegis feudals de què gaudien la noblesa i el clergat, hagués hagut de tenir algun ressò entre nosaltres per raons de veïnatge estatal i més encara per la remembrança del que fou patrimoni territorial de la Catalunya del temps dels comtes-reis.

En realitat, l'impacte no tingué cap ressò, de moment per la conspiració de silenci que no deixava arribar cap informació del que succeïa al país veí i després per la inexistència a casa nostra d'una burgesia mercantil, industrial i cultural puixant, liberal i progressista com la que emergí a França durant la revolució.

Així fou com els primers ressons, retardats, que es van oir al Principat foren indubtablement contrarevolucionaris. Un conservadorisme visceral que feia creure inamovibles molts usatges del temps feudal temptava la plebs enriquida, en un deler d'integrar-se en el cercle de les classes aristocràtiques i procurava d'ennobrir-se cuita-corrents i gaudir dels privilegis que envejava, fins a assolir el comble de les seves apetències, plasmat en el *don* i el *de*.

Marginat d'aquell joc tèrbol romania el poble menut, sense vot ni veu, ni esment en la història escrita. Tal vegada era aquest l'únic esta-

ment que, aparentment submís, mantenia viva la quimera que, algun dia, seria realitat la seva participació activa en aquell àpat del qual n'era excòs des del principi dels temps. I hom pot creure que per a molts del seu braç l'exemple de la Revolució Francesa no era del tot rebutjable.

I a Vilanova i la Geltrú, durant aquella Revolució, no hi havia altre remei que simular una dòcil obediència als dictats dels poderosos, donant, de portes enfora, la confortable impressió que aquí «no passava res».

LA REVOLUCIÓ FRANCESA

Els aidarulls que per la manca d'aliments s'esdevingueren a Barcelona, a Vic, a Reus i a altres llocs que no tingueren cap ploma que en fes el relat, per les mateixes causes van tenir lloc a França en una escala superlativa i unes conseqüències que, per raó de veïnatge, no passaria molt de temps que ens afectessin als nostres pobles. A França la situació era confusa i la crisi econòmica, en part a causa de les enormes despeses ocasionades per la recent guerra contra Anglaterra, la conduí a una constant i eixorca polèmica entre els que avui en diem poders fàctics, és a dir, la noblesa, el clergat, la cort, l'exèrcit i la intel·lectualitat il·lustrada. Al marge hi havia, no obstant, el *tercer estat*, és a dir, la burgesia industrial emergent, els artesans, els menestrals, els comerciants, les professions liberals i els petits propietaris. Quan fou reclamada la reunió dels Estats Generals fou objecte d'una viva discussió el volum que tindria aquest tercer estat. El 5 de maig es reuniren els seus membres. L'endemà mateix ja sorgiren greus diferències, bàsicament la noblesa que no acceptava fer la revisió dels poders dels seus representants en comú amb els representants dels altres estats; el clergat era menys intransigent i el tercer estat volia que tot es fes en comú i no s'establissin diferències entre els braços, formant una *assemblea de ciutadans*. Havent passat un mes i escaig sense arribar a un acord, el 10 de juny el tercer estat, presidit per Mirabeau, es reuní cridant a l'assistència els representants dels altres i declarant-la constituïda el 17 de juny de l'any 1789. Una de les primeres intencions d'aquella assemblea fou la d'ocupar-se immediatament de les *causes de la penúria i la misèria públiques*.

Efectivament, una pedregada caiguda el 13 de juliol de 1788 destruí les collites, a la qual cosa seguí un rigorós hivern el 1788-89. «Acudiren

de totes les comarques de França una ingent quantitat de rodamons, sense ofici ni recursos, que exhibien des de Versalles a París la seva dissort i la seva nuesa; a la més petita remor se'ls veia sorgir apressats per aprofitar les ocasions sempre favorables als que tot ho han de conquerir, àdhuc el pa de cada dia.»⁽¹⁾

El 20 de juny, trobant els assembleistes les portes dels Estats Generals tancades i custodiades per guàrdies, es concentraren a l'edifici del «*Jeu de Paume*» (frontó o trinquet) fent jurament que els components de la que es va dir Assemblea Nacional mai més no se separarien fins que s'hagués establert en ferm la Constitució del Regne de França. Era la «Revolució»! A partir d'aleshores els fets se succeïren vertiginosament. El 14 de juliol de 1789 s'esdevingué la data més cèlebre de la història de França. El poble —o el populatxo, al dir d'alguns— es dirigí en irada manifestació a l'indret on s'alçava la fortalesa de la Bastilla, símbol «*de l'Antic Règim, dels privilegis feudals i del poder absolut.*»⁽²⁾

El 4 d'agost del mateix any l'Assemblea abolia el règim senyorial, tots els ciutadans serien iguals davant la llei. Els pagesos eren lliurats de totes les obligacions imposades per la senyoria feudal, com les servituds, les tasques, els privilegis fiscals de la noblesa, el gaudi d'exoneracions fiscals per part dels nobles, als quals se'ls treia qualsevol vestigi de la *jurisdicció feudal, civil i criminal*.

El 26 d'agost eren proclamats els «*Drets de l'home i del ciutadà*», versió corregida i augmentada de la proclamació constitucional dels Estats Units d'Amèrica.

El 12 de juliol de 1790 l'Assemblea Nacional aprovava la «*Constitució civil del clergat*» segons la qual eren reordenats els bisbats, deixant un bisbe per a cada un dels 95 departaments establerts l'any 1790. Els bisbes serien nomenats per la Nació i no pas pel rei o pel papa. Els béns eclesials ja havien estat nacionalitzats i, per arrodonir-ho tot, també s'obligà els preveres a prestar jurament de fidelitat al poble, a la llei i al rei.⁽³⁾

El monarca ronsejà tant com pogué, fins que, ja molt compromès, acceptà la Constitució el 13 de setembre de 1791. Una setmana després es dissolgué l'Assemblea Constituent, donant així pas a l'Assemblea Legislativa, la qual obrí les seves sessions el dia 1 d'octubre del mateix any.

La presència de tropes de Prússia i d'Àustria coalitzades degenerà en xocs fronterers i amb la declaració de guerra per part de França el 20 d'abril de 1792. L'Assemblea fou bandejada i el 20 de setembre s'obrí la Convenció, abolint la monarquia i proclamant la República. El rei fou sotmès a un llarg procés, sent condemnat a mort i executat públicament el 21 de gener de 1793.⁽⁴⁾

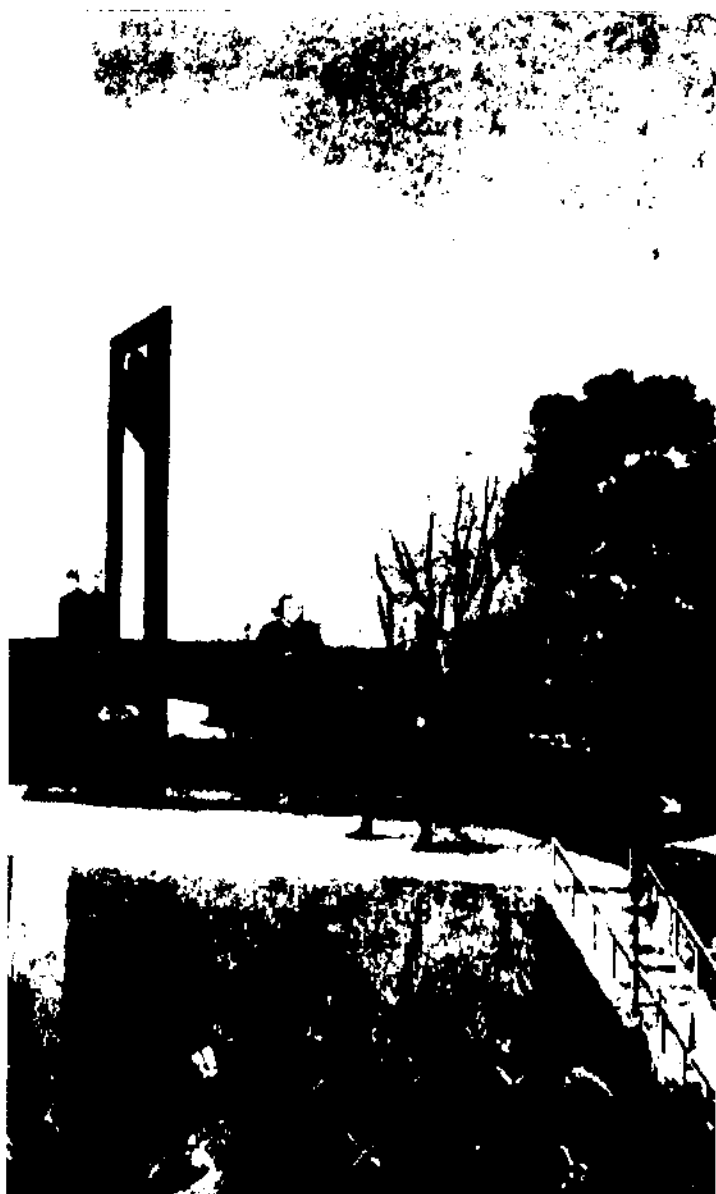
EL RESSÒ DEL QUE PASSAVA A FRANÇA

La secular manca de mitjans de divulgació informativa féu que doctes i profans fins tardanament no s'adonessin del que estava passant a França. La gent lletrada, escassament il·lustrada i del tot mancada de comprensió d'uns fets que tard o d'hora repercutirien per tot Europa i més enllà de la mar gran, tal vegada pensés que tot plegat no seria més que un aldarull de poca durada i ben mirat aviat s'acabaria tot aquell enrenou.

Foren els emigrats procedents del país veí els que escamparen arreu les versions més pejoratives d'aquella revolució en plena efervescència. I, molt particularment, els eclesiàstics que, no volent acatar la constitució imposada, optaren per les negrures de l'exili, fugint així d'una persecució porfídiosa que podia acabar duent-los al patíbul. Els emigrats eclesiàstics trobaren d'antuvi una bona acollida per part de l'arquebisbe *Armanyà*, el qual tingué mirament de proporcionar-los un allotjament adequat, distribuint-los entre la capital del corregiment i les viles amb més capacitat.

A Vilanova i la Geltrú tenim constància d'un grup de catorze eclesiàstics arribats l'any 1793, procedents de Narbona, Carcassona i altres llocs. Són aquests:

Agustí Leonard, canonge de Narbona; *Carles Leonard*, també canonge de Narbona; *Alexandre Agustí Martí*, criat dels anteriors; *Nicolau Maria Virad*, hebdomadari de Narbona; *Francesc Josep Vieulles*, també hebdomadari; *Lluís Puyrier*, rector de Fontcoberta; *Jaume Janis*, canonge de Torrelles; *Josep de Bernon*, abat de Caunes i vicari general de Carcassona; *Pere Pillomet*, fadrí, criat de l'abat; *Joan Batista Cabanas*, canonge de Narbona; *Joan Pere Desplats*, prevere de la catedral de Castres; *Miquel Merigon*, rector de Montferrant; i *Lluís de Germ*, rector de Blancafort. Tots ells, el dia 13 de maig de 1793, data en què es féu el cens

*Execució del rei de França Lluís XVI segons un gravat de l'època
(Museu Carnavalet, París).*

dels estrangers residents a Vilanova i la Geltrú,⁽⁵⁾ declaren que feia entre 7 i 10 mesos que havien arribat a Vilanova. No sabem el seu temps de permanència. En canvi, hom sap d'alguns, com el canonge *Josep Donadieu*, natural de Ceret, que residí per més de trenta anys al carrer Major; també hi hagué el prevere *Ambrós Gulp*, beneficiat d'Elna, també natural de Ceret, que residí a Vilanova fins al 1820, any en què morí l'abat *Anton Herrà*, francès, que el 1793 ja comptava amb un any i mig de residència. Amb tot, tal vegada per la seva pròpia escassa representativitat (els de major jerarquia eren canonges i també un abat), no creiem que la seva presència a Vilanova, a part del relat que algú d'ells pogués fer de la seva odissea particular, influïssin poc o molt en la manera de pensar i d'actuar de la gent de Vilanova. Segons *Miquel dels Sants Oliver*,⁽⁶⁾ entre el clergat francès i la nostra gent «no obstant la bona rebuda, la generositat, la compassió que per tot arreu troben 'els nous confessors de la fe de Jesucrist'... [aquests] obeeixen a un altre medi social i són productes d'una altra cultura...»

Paràgraf a part mereix l'episodi dels religiosos benedictins de l'abadia de Sorese, referit per *Joan Rius i Vila*. Existia en aquesta abadia un prestigiós col·legi al qual estudiarien alguns plançons de la família Cabanyes. Esclatada la Revolució Francesa, Sorese fou convertida en escola militar. Reobrí l'any 1802, és a dir, després de la Pau d'Amiens, quan el consolat tenia el govern de la República en les seves mans. Els benedictins, però, havien estat substituïts pels predicadors, de l'orde de Sant Domènec. Desnonats de la Sorese, lloc del Llenguadoc (actualment departament del Tarn, a 40 km al nord de Puigcerdà), aquells clergues emigrats «que fugien dels estralls de la Revolució Francesa, venien recomanats a *Llorenç de Cabanyes* pels seus antics professors de l'abadia de Sorese i romangueren a Vilanova i la Geltrú com a hostes de la família Cabanyes, fins que els temps s'abonançaressin.»⁽⁷⁾

No ens podem abstenir de contar l'odissea dels *trapencs*. Suprimits els ordes religiosos l'any 1791 per la ja esmentada Assemblea Nacional, el 2 de febrer de 1794 van arribar a Barcelona vuit monjos d'aquell orde conduïts per *fra Geràsım*. En el viatge de Barcelona a Reus, Geràsım passà per Vilanova i la Geltrú sent allotjat i ben atès pel senyor *Francesc Papiol de Padró*, resident al carrer Major, el qual aviat es féu protector dels frares del silenci i, volent acompanyar *fra Geràsım* a Reus, recomanà passar per Tarragona per complimentar a l'*arquebisbe Armanyà*, el qual aconsellà la seva instal·lació al santuari de Parets Delgades,⁽⁸⁾

trobant oposició per part d'agustins i de carmelites descalços que ja tenien casa conventual en aquell lloc. De moment foren portats els trapencs a l'ermita de la Misericòrdia, a Reus, i a les darreries de març se'ls donà acolliment provisional al monestir de Poblet, donant-los estatge a unes dependències prèviament reservades a la borseria del convent. Posteriorment s'entaularen negociacions per instal·lar-se a la granja i petit monestir de Santa Susanna, prop del riu Matarranya, entre Favara i Maella, activades amb tot l'esforç pel vicari general de la congregació del Cister, havent rebut les més satisfactòries certificacions per part de l'arquebisbe de Tarragona *fra Francesc Armanyà*, i del governador militar de Tarragona. El 4 de gener de 1796, la comunitat trapenca pogué acomiadar-se de Poblet per dirigir-se a la seva nova residència. I deixà dit el pare *Raimon Ferrer*: «Acompañábanles los seglares don *Pedro Suñer*, de Reus y don *Francisco Papiol*, de Villanueva y Geltrú, los cuales a pesar de tener sus caballerias, iban a pié con los monges...».⁽⁹⁾

FRANCESOS RESIDENTS A VILANOVA

En el recompte dels francesos residents a Vilanova, manat fer per una reial ordre del 29 de novembre de 1791, hi trobem més persones d'estat laic que no les abans ressenyades d'estat religiós, difícil de fer-ne tria entre els antics residents i els exilats que fugien del seu país per temença a la revolució i a la guerra. Sembla que alguns estrangers volien fer constar un temps de residència bastant més llarg del real per no sentir-se exposats al reclutament per a les unitats combatents. Característica comuna a tots ells és que eren gent de la classe treballadora, no veient-se entre els establerts a Vilanova nobles ni gent adinerada, a no ser un militar, *D. Antoni Rousseau, marquès de Chateaufort*, coronel d'infanteria, retirat, antic agregat a l'Estat Major de la plaça de Barcelona. Visqué entre nosaltres i durant la guerra napoleònica exercí de comandant d'armes de la vila. D'esperit filantròpic, fou votat per a síndic personer l'any 1807. Sabem que, durant el seu mandat, en aprovar l'Ajuntament l'augment d'un xavo per cada mitadella (o porró) de vi (equivalent a 3,5 cèntims per litre), fou del parer que els jornalers i artesans que no tinguessin casa ni terres fossin exceptuats d'aquest augment. I així s'aprovà per unanimitat.⁽¹⁰⁾

D. Domènec Jeroni de Bouffard, natural de Metz, ciutat de la Lorena, era fill del noble senyor *Pau de Bouffard i Lagarrigue*, cavaller de l'orde de Sant Lluís, i de *Marianna d'Laquel*. Per casament amb *Maria Ramona de Minguella-Terrè*, vidua de *Bernat de Martí i Prat*, esdevingué baró-consort de Canyelles. Des de l'any 1779 residia a la Geltrú amb la paga de tinent coronel retirat de les Guàrdies Walones.⁽¹¹⁾ L'esmentà *Papiol* en les seves respostes al *Qüestionari Zamora*, al núm. 112: «Las familias mas nobles que se cuentan en el pueblo son las de *Don Domingo de Bouffard*, de *Don Pedro de Gomà*, de *Don Luis de Papiol* y de *Don Pedro de Martí*.»⁽¹²⁾ *Domènec Jeroni de Bouffard* morí a la seva residència de la Geltrú el 29 de març del 1806.⁽¹²⁾

Joan Alexandre Larrard i Claveria era un arrelat comerciant natural d'Oloron (Bearn) nascut l'any 1735. Relacionat amb el comerç de Reus, obtingué privilegi de «hidalguia» l'any 1775. El 1777 es matriculà a la Reial Junta de Comerç de Barcelona, formant part d'una comissió nomenada per a l'estudi de la represa del comerç català amb els països de llevant. Matriculat al comerç de Vilanova i la Geltrú l'any 1780, associat amb *Josep O'Sullivan*, es dedicaren, primer, a la fabricació d'aiguardent, i l'any 1785 muntaren una fàbrica d'estampació d'indianes de la qual desistiren l'any 1792. Sense desfer la comandita, *Larrard* passà a Barcelona, on morí l'any 1814, mentre que el seu soci *Sullivan* continuà a Vilanova, on fou regidor degà el 1796 i promotor de la reconstrucció de la carretera de Vilanova a Vilafranca. Morí el 10 d'octubre de 1799.⁽¹⁴⁾ Fou enterrat dins de l'església parroquial de Sant Antoni, al vas de la família *Papiol*.

Entre els francesos que pertangueren a les Guàrdies Valones, que estaren de guarnició a la vila, trobem:

Felip August Cavallero de Clement de St. Marc, primer tinent del regiment de les Reials Guàrdies Walones, noble, del senyoriu de Tournay, a la Flandes dels Àustries (avui és la província belga d'Hainaut). Casat amb *Margarida Anna de Jordà*, de Tortosa. El matrimoni residí a Vilanova, on el 13 de setembre de 1791 fou batejat un fill seu, Felip Maria.

Donem, tot seguit, una relació de tots els emigrats estrangers, d'estat laic, censats en els diversos recomptes manats fer per l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú:

1. **Auter, Miquel**, francès, resident des de l'any 1791. Sastre casat amb Magdalena; dos fills, Lluís i Miquel.

2. **Bartelli,⁽¹⁵⁾ Joan**, italià del Piemont, resident des del 1783, sabater. Antic soldat de les Guàrdies Walones. Casat el 1788 amb Magdalena Carenys, filla de Josep Carenys, sabater, i de Ramona Rossell.

3. **Berthschinger,⁽¹⁶⁾ Samuel**, suís, natural de Lentzburg, cantó de Berna, gravador, habitant a la Geltrú, casat el 1791 amb Maria Escofet i Llampias, de Vilanova.

4. **Bertran, Joan**, francès, natural de Sant Gaudens (Gascunya), de 21 anys, fadrí paleta, resident a Vilanova des de l'any 1781.

5. **Castellà,⁽¹⁷⁾ Pere**, francès, natural d'Alclat, fadrí, resident a Vilanova des de l'any 1792. Criad de Ceferí Ferret.

6. **Castellant, Dionís**, francès, natural de Moncet (el Conflent). Antic soldat de les Guàrdies Walones, sabater. Resident a Vilanova des de l'any 1786. Casat el 1787 amb Rosa Duran, de Castellet. El 1789 tenia dues filles vivents.

7. **Calliet, Francesc**, francès. Tinent del Regiment de Caçadors del Rosselló. Resident a Vilanova des del 1791.

8. **Calliet, Gabriel**, francès. Fill de l'anterior. Cadet del Regiment de Caçadors de Perpinyà.

9. **Cassone, Bartomeu**, italià, natural de Milà. Fadrí estanyador. Resident a Vilanova des del 1786.

10. **Clamadan, Francesc**, francès, de 40 anys. Cadiraire, resident a Vilanova des de l'any 1786.

11. **Clement de Saint Marc, Felip August Joseph**, noble senyor i cavaller. Primer tinent del regiment de Guàrdies Walones, natural del senyoriu de Tournai, a la Flandes austríaca (ara de Bèlgica, província d'Hainaut). Era casat amb Margarida Anna de Jordà, de Tortosa. El 1791 nasqué un fill seu, Felip Maria, a Vilanova.

12. **Cocu,⁽¹⁸⁾ Estanislau**, francès, natural de Suell, bisbat de Beauvais (Picardia). Caporal primer del quart batalló de les Reials Guàrdies Walones. Casat amb Josefa Babot, de Tarragona. El 1788 en nasqué un fill, Josep Esteve, a Vilanova.

13. **Delamart**,⁽¹⁹⁾ **Francesc**, francès, natural de Coenneville, arquebisbat de Roan, Normandia. Casat amb Francisca Artigas, de Ribes. Resident a Vilanova des del 1783. Tenia tres fills vivents el 1793.

14. **Demon**,⁽²⁰⁾ **Tomàs**, francès, natural de Liuchs, bisbat de Frejus (Provença), fill de Pere Demon, sabater, i de Teresa Balist. Casat amb Ramona Serra, natural d'Oliana, el 1784, a Vilanova.

15. **Fuet, Joan**, francès, natural de Callau (Conflent), afaitador. Vidu. El 1791 portava tres mesos de residència a Vilanova.

16. **Guillemet, Pere**, francès, natural de Londau (Conflent). Criad de l'abat de Cannes. Era a Vilanova des del 1792.

17. **Gieta, Francesc**, francès, natural de Prius (Llenguadoc), el 1792 tenia 28 anys, picapedrer i paleta. Feia vint dies que residia a Vilanova.

18. **Gianini**,⁽²¹⁾ **Zacaries**, italià, natural de Domodossola, al Piemont. Quincallaire. Vivia a Vilanova des de l'any 1789. Més tard es dedicà a la rellogteria, radicant-se permanentment a la vila per diverses generacions. Adoptaren el cognom Janini.

19. **Labranche, Joan**, francès, del bisbat de Sarlat (Guiena), quincallaire. Residia a Vilanova des del 1790 i es casà amb Josefa Rovira. Morí a la mateixa vila l'any 1816.

20. **Maria, Francesc**, italià, natural de Macime (Piemont), estanyador, fadrí, resident a Vilanova des del 1789.

21. **Marconè**,⁽²²⁾ **Lluís**, francès, natural de la Capella de Viver, al Vivarès (Llenguadoc). Antic soldat de les Guàrdies Walones, treballà a la fàbrica d'indianes i més tard féu de pagès. Residia a Vilanova des de l'any 1788. Es casà en primeres noces amb Magdalena Rovira, de Vilanova, i en segones amb Magdalena Gassó, també de la vila. Morí el 27 de febrer de 1809, als 54 anys d'edat.

22. **Melè, Lluís**, francès, natural de Troyes (Champagne). Gravador de la fàbrica d'indianes. El 1772 feia un mes que residia a Vilanova.

23. **Mondri, Francesc**, francès, natural de Troyes (Champagne). Gravador de la fàbrica d'indianes. El 1792 tenia 24 anys i en feia un que era a Vilanova.

24. **Morlans, Vicenç**, francès, natural de Saint Gaudens (Gascunya). Fadrí paleta. El 1792 tenia 20 anys. Residia a Vilanova des de l'any 1791.

25. **Muscat, Josep**, maltès (de l'illa de Malta). El 1792 residia a Vilanova, tenia 38 anys, casat amb Mariàngela Mullor, de Tarragona, sense fills.

26. **Placé, Francesc**, francès, natural de Duver-le-Hamon. Pintador de la fàbrica d'indianes. Residia a Vilanova des de l'any 1789.

27. **Resta**,⁽²³⁾ **Jaume**, francès, natural del Voló (Rosselló), fou caporal de l'antic regiment de Guàrdies Walones. El 1787 es casà amb Josefa Olivella, de Vilanova, on residí el matrimoni.

28. **Romestre**,⁽²⁴⁾ **Joan**, francès, invàlid del regiment de Buenos Aires. Natural de Canas (Cannes), Provença. El 1792 tenia 33 anys i era casat amb Teresa Díaz, de l'Arboç. Morí a Vilanova el 19 de febrer de 1795.

29. **Sambonini**,⁽²⁵⁾ **Tomàs**, italià, natural de Milà, fadrí estanyador. El 1794 feia cinc mesos que era a Vilanova i posava al carrer de Sant Pere, a la casa del seu compatriota Zacaries Gianini.

30. **Serjant**,⁽²⁶⁾ **Guillem**, francès, natural d'Arras, al Pas de Calais (Artois). Fou soldat del tercer batalló de les Guàrdies Walones. Era fill de Joan Serjant, perruquer, difunt. A Vilanova es casà amb Maria Aixelà i Vallsedit, natural de Prades (Baix Camp).

31. **Verdalet**,⁽²⁷⁾ i **Calven, Camil**, italià, natural de Torí (Piemont). Residia a Vilanova des del 1783. El 1784 es casà amb Magdalena Ferret i passaren a habitar a la sinia d'en Ferret. Abans fou soldat del segon batalló de les Guàrdies Walones. Llicenciat del batalló, treballà a Vilanova de perruquer fins que morí a la dita vila el 4 d'abril de 1796.

32. **Shuto**,⁽²⁸⁾ **Joan**, francès, també antic soldat de les Guàrdies Walones, natural de Saint Germain (Orleanès). Teixidor de lli. Era a Vilanova l'any 1788, casat amb Madrona Tort, de les Gunyoles, amb una filla de nom Rita. Visqué al carrer de Sant Sebastià, on morí el 2 de novembre de 1808.

33. **Mathias, Francesc Josep**, francès, fadrí de 25 anys el 1792, feia un mes que era a Vilanova. Pintor de la fàbrica d'indianes.

Possiblement ens haurà passat per alt algun altre nom de ciutadà estranger resident a Vilanova pels anys que ens ocupen, però, tanmateix,ensem que és una mostra vàlida per analitzar la seva composició.⁽²⁹⁾

És ben heterogeni aquell conjunt de persones esbarriades recalades a la vila. En les seves declaracions, tots coincidien, òbviament, en el fet que eren practicants de la religió catòlica. Per nacionalitats, predominaven els francesos (entenent com a tals els habitants de la França del rei Lluís XVI), eren majoria, és a dir, 24; la minoria era formada per 6 italians (millor seria dir piemontesos), un suís, un flamenc i un maltès. Per oficis, la varietat és palesa:

Militars	11
Treballadors de la fàbrica d'indianes	6
Estanyadors i quincallaires	5
Paletes	3
Barbers i perruquers	3
Sabaters	2
Criats	2
Teixidors	1
Sastres	1
Cadiraies	1
Professió desconeguda	3

No sumem perquè entre els militars n'hi ha bastants que, un cop llicenciats de l'exèrcit, exerciren a la vila alguna professió o ofici. A remarcar els sis operaris que treballaven a la fàbrica d'indianes. Com és sabut, aquella indústria fou erigida per la societat comanditària formada pels senyors *Josep Sullivan* i *Joan Alexandre de Larrard*, ambdós estrangers si bé nacionalitzats espanyols.⁽³⁰⁾ Entre ells trobem dos pintadors i dos gravadors; els gravadors, quan foren censats a Vilanova, tot just feia un mes que hi havien arribat, probablement contractats, així com els pintadors, ja que ambdós treballs exigien una certa experiència, de manera que no era previsible que, com succeí, la fàbrica tanqués les portes l'any 1792 per no tornar-les a obrir. Els italians eren d'ofici estanyadors i quincallaires, vol dir que treballaven la llauna i anaven de fira en fira a vendre la seva producció. Els altres oficis ja són minoritaris i és d'estranyar que no hi hagués ningú que treballés la terra, encara que, a manca d'altres oportunitats, acabessin per agafar-se a la pala i a l'aixada.

En conclusió, creiem que els emigrats que hi havia a Vilanova eren més aviat treballadors que no pas emigrats polítics i, per tant, poc podien influir en el desenvolupament de cap mena de conjura ni d'integrar-se fàcilment en els nostres usos i costums. És de creure que hi havia una mútua desconfiança entre la gent de casa i els forasters, pensant que dins de cada francès hi havia un enemic en potència.

L'ARQUEBISBE FRANCESC ARMANYÀ I FONT

L'espurna que inflamà la foguera de la guerra fou l'execució del deposat rei de França *Lluís XVI*, el 23 de gener de 1793. L'arquebisbe de Tarragona, *Francesc Armanyà*, home sempre ben informat, no conegué la notícia de la decapitació del monarca fins passats dinou dies del luctuós fet, o sia, fins al 9 de febrer.

El govern de *Carles IV*, presidit per *Manuel Godoy*, que havia fet impossibles per salvar la vida del «cosí» del rei d'Espanya, va trobar-se el 7 de març amb la declaració de guerra per part de la Convenció de la República Francesa, al·legant, entre altres motius, haver donat acolliment i ajuda als emigrats i conspiradors contra el poble de França, no havent volgut reconèixer les noves autoritats constituïdes i, per damunt de tot, l'adhesió que el rei Carles demostrà a favor de l'ex-rei de França.⁽³¹⁾

Fou aleshores quan *Francesc Armanyà*⁽³²⁾ començà a publicar les seves pastorals que, llegides de trona en trona, tingueren, tal vegada, més eficàcia i ressò que les magres notícies que en donava el *Diario de Barcelona*.

La pastoral VI des del seu arquebisbat, primera de la sèrie contra-revolucionària, datada de l'11 de maig de 1793:

«Con motivo de la guerra contra la Nación Francesa en el estado infeliz de su anarquia para excitar el zelo de los feligreses contra el bárbaro furor de aquella nación, se declara su impio sistema y los horribles fines que se ha propuesto en la guerra que ha movido exhortándose a la vigorosa defensa de la religión, del reyno y de la patria, o con la fuerza de las armas, o con otros auxilios, según el estado, condición y posibilidades de cada cual.»

*Retrat de l'Arquebisbe de Tarragona (1785-1803), el vilanovi
Francesc Armanyà i Font (1718-1803).*

En aquesta pastoral l'arquebisbe es refereix a «...la declaración anticipada de los franceses, obliga al rey a emprender la guerra, la justa defensa de su corona, la seguridad y tranquilidad de sus amados pueblos, la conservación de la Iglesia, de la religión, de las Christianas leyes y costumbres de su monarquía, que todo pelagra, todo se ve amenazado del furor de los que se han declarado sus enemigos... así podremos esperar de vuestro servicio la segura defensa de la religión y de la patria, el honor de la corona y la prosperidad de la monarquía, la sujeción de sus enemigos y vuestra felicidad verdadera; para cuyos fines no cesaré de rogar al Señor, que derrame sus bendiciones sobre vosotros, sobre vuestras empresas, sobre nuestro amabilísimo Monarca, la Reyna nuestra Señora, el príncipe nuestro Señor y toda la Real Familia, que son los firmes apoyos de nuestras esperanzas».⁽³³⁾ En aquesta pastoral, Armanyà demana el suport popular al tron i a l'altar, a canvi del que en diu «*vuestra felicidad verdadera*», bo i esperant que aquest argument fos convincent per a les nombroses ovelles del seu pasturatge.

Cal dir que l'arquebisbe Armanyà sovint predicà amb l'exemple, i així ho féu quan l'any 1789 l'aleshores vila de Reus es trobava en la més aflictiva misèria i el prelat hi envià 200 lliures catalanes, per ajudar a la menjada diària que l'Ajuntament i els gremis donaven als pobres. Per a l'abastament de la ciutat de Tarragona i altres pobles del corregiment, en dos anys d'escassetat, i sobretot per als socors dels pobres, féu portar una copiosa partida de blat foraster, cosa que només podia realitzar a força de molts estalvis ja que, només per al manteniment dels emigrats, havia gastat més de 100.000 rals.

I, per últim, en ocasió de la guerra contra els francesos —objectiu de les seves pastorals—, per a la manutenció del terç que es formà, l'alçament dels sometents i altres despeses de la campanya, es calculà que havia fet un dispendi de més de 2.000 ducats (22.000 rals), oferint ensems al rei, per a expenses de guerra, una altra partida de 100.000 rals, que posà a la tresoreria.⁽³⁴⁾

LA GUERRA DEL ROSSELLÓ

Trencada l'aliança franco-espanyola per la declaració de guerra que feren els convencionals, Espanya no tenia altre remei que declarar

NOVAS COBLAS

A LA NACIÓ CATALANA

PER ANIMARLOS A PENDRER LAS ARMAS,

En defensa de nostre, Deu, Lley, Patria, Rey, Personas, Bens,
Famílies, y Casas. Contra los malvats Francesos.

Aquella Francesos malvats
són nostres majors contraris,
han comés tantas maldats
alevoses, y execrables,
Valerosos Catalans,
morí tots a la Companya,
à defensar nostre Deu,
Lley, Patria, y Rey de España.
Han guillotinat son Rey,
gràcia à Deu las espalliss,
també han desafià
à tot lo món ab Guerra alta, &c.

Guerra també han declarat
contra nostre bon Monarca,
contra de ella havem de anar,
contra la maledada França.
Aguant ab la Santa Fè,
guardant de Deu la Lley Santa,
som meyoros ben cert
que no perdrem cap batalla.

Si fins ara habem perdut
ha estat la principal causa,
que en nostre Exèrcit no hegué
de Lley de Deu la observancia.

Amis à Deu de tot cor,
fleixat los uns als altres,
estar ben obedients
à tots aquells que ens comandan.
Aborrir taberco, y joeh,
també las donas mundanas,

que la bessa, anima, y cós,
fan perdre, y may si guanya.

Això es lo queus encoman,
gallardia, y bon coratge,
bon animo Catalans,
que farem grossas hachanyas.

Anirem molt ben vestits
portarem gambeto ample,
jupa y calós de vions
faldillens ben tumbantas.

Espardenyetas també
vera fins à mitja cama,
ab un sombrero redó
la escarpella escarnada.

Las pistolas à costat
bona carabina, y sabre,
la bayoneta també
carriochera al cis voltada.

Semblarem uns Miquellets
vestits à la Catalana,
de aqueix modo ben armats
travesarem las montanyas.

També anirem ben farrats
perque nostre sou diari,
serà sis rals de velló,
ciros segur y no enganyan.

Un pa de munició
nos darán dia per altre,
bonas marmitas farem
de aró, carn, y cansalada.

Al maró no ha de falsar
llangonisa, boufarrà,
pa, y formage també
ben plena la cacaussa.

Verque si entrám a combát,
y aquest molt temps durava,
nons atrepes descuyats
hils aliments nons faltasen.

Ab lo sou queus donarán
ja tindrem renda bastanta,
y molts si son retinguts
no admiraré que hi avansen.

Que farem donchs per així
per menjar cols y arregulas,
no baxa ni per bestie
lo poch jornal que si guanya.

Allà si que avansarem
del que robarem à França,
perque nostre General,
las preces nos farà frances.

Ja veyeu que si de grà
no hi anam nosaltres ara,
después també sortejats,
hi anirem de mala gana.

Es precis de anar tots
los que som bons per las armas,
hils que coratge no surán
contribuirán pignotinos.

Los Bibles, y los Prelats,
Rectors, Capellans, y Freres,

"Cobles" populars del 1793 en les quals es pretenia animar la "nació catalana" a prendre les armes contra els "malvats francesos".

PYRENE

Pour l'intell

de

THE FERRAND E
D
M E R

Mapa de les oï
República Frai
Espanya con la

també la guerra i així ho féu el rei *Carles IV*, acceptant la declaració de guerra de part dels francesos en un manifest que féu públic a Aranjuez el 23 de març de 1793. Godoy, nomenat primer ministre el novembre de l'any anterior, planejà la invasió de França per tres llocs diferents: pel Pirineu català, per la frontera aragonesa i per la banda d'Euskadi. L'exèrcit més nombrós i ben fornit era el de Catalunya, que comptava amb 32.000 soldats comanats pel general Antonio Ricardos.⁽³⁵⁾

L'actitud de la corona espanyola era certament auspiciada per sa majestat britànica, de manera que, abans d'una setmana, el 29 de març s'establia el tractat de l'aliança anglo-espanyola contra la República Francesa.⁽³⁶⁾

Els autors Ossorio i Gallardo,⁽³⁷⁾ Lozoya,⁽³⁸⁾ Miquel dels Sants Oliver,⁽³⁹⁾ Coret⁽⁴⁰⁾ i altres estan d'acord que a Barcelona —algú diu que arreu de Catalunya— la declaració de guerra fou entusiàsticament rebuda: «En pocas ocasiones se ha visto un entusiasmo popular tan unánime y tan generoso» (Lozoya, loc. cit., pàg. 337). Francesc Curet comentà: «Cas extraordinari i que no ens sabem explicar satisfactòriament malgrat els arguments exposats fins ara, és l'entusiasme i l'eufòria desorbitada amb que fou acollida a Catalunya la guerra contra França, com si es tractés d'una guerra santa i de la qual en depengués el seu resorgiment». Per Ossorio i Gallardo «Aquel arranque patriótico servirá de perpétuo ejemplo a todas las naciones» i, així, podríem seguir citant escrits dels més diversos autors.

Però circumscriuint-nos a Vilanova, què passà? No hem trobat cap document coetani que ens parli d'entusiasmes bèl·lics, ans al contrari, la crisi de les subsistències de primera necessitat és la que es manifesta més explícitament. Vegeu, sinó, l'extracte de *Coroleu*⁽⁴¹⁾ tret d'un antic manuscrit en poder de la senyora Rosa Rovirosa, vidua de Prats: «Se nota que lo any 1793 fou un any molt dolent, que no se trobava blat y qui no se basquejava a temps havia de menjar ordi dolent y lo blat va arribar en Vilanova a 158 sous la quartera. Fou lo any que se comensaren las guerras ab Fransa.»

D'aquest incís sembla que la preocupació més gran de la gent del poble era la manca de blat i d'altres queviures. En realitat s'havien succeït algunes males anyades que, com hem dit en altres llocs, havien portat fam i misèria per arreu. Podem subscriure pel cas de Vilanova el mateix que digué Miquel dels Sants Oliver per Barcelona:⁽⁴²⁾ «La qüestió primordial, la dels queviures, continuava preocupant en primer terme.»

A principis d'abril, segons les notícies trameses pel cònsol *Aubert* al Consell Departamental dels Pirineus orientals, les provisions toquen al seu terme: «*de vuyt embarcacions angleses que s'esperaven ab carregament de blat o farina, cinc han caygut en poder de nostres corsaris, y nos té cap notícia de les altres. Les Autoritats no poden deixar d'intervenir en el problema y adoptar mides de gran rigor.*»

I, donat que la majoria dels productes alimentaris ens venien per mar, no és d'estranyar que la guerra comencés primer en escaramusses marineres entre petits vaixells armats en cors, d'una i altra banda de contendents. Així fou com *Manuel Torrents*, sots-delegat de marina del sector de Vilanova, va reclutar deu homes per al servei de l'Armada Reial. *Francesc Pers i Romeu* reclutà i vestí uns altres quatre homes per al servei de vaixells i el Gremi de Marejants cridà 25 homes de 18 a 40 anys per al servei de marina, amb tres pagaments avançats, afegint encara: «y si las urgencias de la guerra precisasen a que dichos patrones fuesen al servicio, dará cada uno en su lugar, otro hombre con las tres pagas». ⁽⁴³⁾ Mentrestant es feien preparatius per a la imminent campanya. El 17 d'abril de 1793 es publicava un llarg edicte sobre bagatges, redactat en termes: «*Habiendose publicado en este Principado el que ocurriesen a su capital todas las personas que quisieran hacer asiento de mulas para el movimiento de la Artilleria y pertrechos del Ejército que se reune en él, y no habiendo comparecido ninguna que haga proposición razonable ni en número suficiente se hace indispensable para atender a la defensa de este Principado y decoro de las armas de S.M. tomar la providencia de embargar las mulas de tiro y carga necesarias para dicho efecto en los términos siguientes:*

«1. Se embargarán hasta mil y quinientas mulas o machos de tiro y quinientas de carga, repartiéndolas en los lugares de su Partido en proporción a su Población y Comercio.

«2. Se pagarán las mulas de tiro desde el día en que salgan de las Cabezas de Partido a veinte reales de vellón cada una, a condición que sus dueños deberán mantenerlas a su costa y pagar a un Mayoral y a un zagal para cada seis. Para cada una de las mulas de carga diez y seis reales de vellón cada día...

«6. Para cada cincuenta mulas que compondrán una Brigada, o cada treinta de carga que formarán una Tanda pagará el rey un Comisario que cuide de su manejo y servicio. Los señores Corregidores nombrarán para las mulas de su partido, uno, dos o más capataces que

El general Ricardos, capità general de Catalunya, va despertar gran confiança als mitjans populars catalans. Morí el 13 de març del 1794 estant de viatge a Madrid per assistir a una reunió convocada per Godoy.

perciban los alquileres de las mulas o machos. Por esta razón serán hombres abonados o en quienes los propietarios de las mulas tengan confianza para que no esté expuesto el cobro de sus intereses...

«8. Las mulas que muriesen baxo el tiro o la carga por una fatiga extra ordinaria, o por el fuego enemigo, o que fuesen apresadas por éste, se abonarán a sus respectivos dueños a mil doscientos reales de vellón cada una de las de tiro y a mil las de carga.

«9. ...deberán reunirse los propietarios de las mulas de cada Corre-gimiento para hacer transportar las provisiones necesarias para su ganado a las inmediaciones de Figueras a donde se transferirán las mulas. Los alquileres de estas son más que suficientes para dexar considerable ganancia a sus dueños aunque estos transporten de su cuenta las precisas subsistencias.»

Exceptuats «*por particulares circunstancias*» els corregiments de Puigcerdà, Talarn i Vall d'Aran, s'exigia a altres deu corregiments els cupos de bèsties següents:

250 mules de tir i 60 de càrrega a Barcelona

200 mules de tir i 30 de càrrega a Girona, Lleida, Tarragona i Cervera

175 mules de tir i 30 de càrrega a Vilafranca

150 mules de tir i 30 de càrrega a Tortosa

100 mules de tir i 30 de càrrega a Mataró

75 mules de tir i 50 de càrrega a Vic

La campanya per terra fou, al dir d'un historiador francès,⁽⁴⁴⁾ de preparatius llargs per ambdues parts «perquè Espanya, tardana, mandrosa i mal administrada no podia donar-se més pressa i França perquè se li tiraven al damunt altres enemics que ocupaven tota la seva atenció». «La cort de Madrid preferí un atac per Perpinyà, perquè, per aquest costat tenia una base molt sòlida amb places fortes, perquè comptava amb monàrquics al Migdia, segons promesa dels emigrats i, a més a més, no havia oblidat les seves antigues reivindicacions sobre el Rosselló». Afegeix més endavant: «El general Ricardos començà amb un cop d'audàcia: simulà atacar Bellaguarda i els Banys, situats a primera línia, i continuà amb el propòsit de batre els destacaments avançats, escampats per les valls. El 15 d'abril assolí el pla, baté els destacaments que havien acudit al comanament del general Villot, sembrant el pànic per tota la frontera. Si hagués avançat amb deu mil homes s'hauria fet amo

de Perpinyà, però li faltà audàcia i tal vegada no estava prou preparat, cosa que donà temps als francesos per a reconduir la seva posició.»

Malgrat tot, les primeres i minses victòries assolides per les forces comanades pel *general Ricardos* tenien gran ressò i despertaren gran confiança als mitjans populars, convençuts que la victòria s'apropava. Quina victòria? La que pintaven els «romansos de cego».⁽⁴⁵⁾

«Tot muda de condició,
tot presenta nova cara
recobra sos drets lo Noble
y lo Clero se restaura»

L'entusiasme arriba al comble quan es té notícia de la presa del castell de Bellaguarda, després de dos mesos de setge. Bellaguarda era una posició fortificada dalt d'un turó a la serra que separa el Vallespir de l'Alt Empordà.⁽⁴⁶⁾ Hom la suposava la clau del Rosselló, de manera que la seva caiguda presagiava la ràpida ocupació de tot el comtat.

Hi ha divergències sobre la composició de l'exèrcit comanat pel *general Ricardos*. *Thiers* diu que el general en cap disposava de vint-i-quatre mil homes per atacar pel Rosselló, el *general Caro* de quinze a divuit mil, meitat tropes regulars, meitat milícies.⁽⁴⁷⁾ *Fontana*, pel contrari, diu que, quan el *general Ricardos* inicià la invasió per les terres rosselioneses, el seu exèrcit no passava de 3.500 homes armats de fusells, no comptant el «voluntariat de parrots i ex-contrabandistes, que es dedicaven més aviat al pillatge que al combat.»⁽⁴⁸⁾ *Francesc Curet* ens diu que la quasi totalitat de les tropes de guarnició de Barcelona fou portada al front de combat i que l'Ajuntament de Barcelona acordà la creació de dos batallons de voluntaris, subvencionats per la ciutat.⁽⁴⁹⁾ *Thiers* afirma que el 19 de maig Ricardos ja havia reunit divuit mil homes i amb ells atacà l'exèrcit francès a una posició dita Mas d'Eu, davant de Perpinyà, on tingué lloc una sagnant lluita, en la qual els francesos, comanats pel general Dagobert, aconseguiren mantenir-se fermes durant tot el dia; a l'hora baixa, però, cediren, fugint en desordre per anar a cercar la protecció dels murs de la ciutat. La guarnició, esparverada, disparà contra la tropa pensant que eren soldats espanyols.⁽⁴⁹⁾ Continuà la lluita a un ritme més aviat alentit assenyalant a Pontellà (3 de juliol) i a Trullars (22 de setembre), on es digué que les tropes de *Dagobert* havien tingut més de tres mil morts, cinc-cents presoners i perdut 10 canons i sis carretades de fusells.⁽⁵⁰⁾

D'altra part, el mateix *Dagobert*, portat a la Cerdanya, desfeu les posicions que havia perdut entorn de Ceret, ocupava el 29 d'agost Puigcerdà i Bellver, situant-se a les envistes de la Seu d'Urgell.⁽⁵¹⁾ Però ni un ni l'altre exèrcit no havien pogut realitzar una operació definitiva i no, per la part de *Ricardos*, per una manca de gosadia per fer-se seva la vila de Perpinyà, sinó per la poca confiança que tenia en les bigarrades forces que se li havien posat sota el seu comanament.

Com és sabut, l'Espanya del 1793, en la seva guerra contra la República Francesa, no comptava amb altre aliat que no fos Anglaterra, que només servia per a la lluita a la mar (amb un comportament vergonyós i exclusivista en el cas de la malaurada temptativa de Toló: 29 d'agost a 19 de desembre de 1793). Reclamà, ja des del primer moment en què la guerra fou declarada, convidar a Portugal «a concòrrer, d'acord amb Espanya i Anglaterra, i respectivament amb les demés potències coalitzades, a la digna i necessària empresa de punir la mort violenta de Lluís XVI...». Amb moltes reticències i poques ganes, el 15 de juny era signat per *Manuel Godoy* i *Diogo de Noronha*, ambaixador de Portugal a la cort de Madrid, un tractat d'auxili mutu que obligava a contribuir amb una divisió militar a l'exèrcit que operava als Pirineus.⁽⁵³⁾ El 20 de setembre de dit any sortiren de Lisboa les forces comanades pel tinent-general *Joan Forbes Skellater*, amb un total de cinc mil quatre-cents homes i vint-i-dos canons, i arribaren al port de Roses el 9 de novembre. El dia 26 entraren en foc, lluitant a Ceret contra les forces de *Dagobert*. Tot seguit, les forces hispano-portugueses prengueren Vilallonga dels Monts, la Roca de l'Albera i Sant Genís les Fonts, i poc després van caure Banyuls i Argilers. Amb una empenta més, entre el 20 i el 21 de desembre van caure Portvendres, Cotlliure i el fort de Sant Elm.⁽⁵⁴⁾

Ací finia la campanya del 1793, amb petites victòries, sense arribar a Perpinyà.

A primers d'any *Godoy* va pensar reunir els polítics més sobresortints i els caps superiors de les forces combatents, entre ells *Antonio Ricardos*, que era l'únic que havia obtingut alguna victòria, a l'efecte de planejar la nova campanya. La reunió era convocada per al 14 de març i justament el dia anterior, estant de viatge a Madrid, morí el general *Ricardos*, en qui tant havia confiat Catalunya sencera per a la recuperació enyorada de la Catalunya del Nord.⁽⁵⁵⁾

LA RUPTURA DEL FRONT

Amb el *general Ricardos*, el que ara en diem la «reraguarda» vivia tranquil·la i assossegada. La guerra era lluny, les operacions estaven en bones mans i a casa, els nobles, els hisendats i els familiars del Sant Ofici tenien sempre l'ull viu vigilant qualsevol tabalot que gosés parlar bé dels revolucionaris descamisats que portaven de corcoll el que havia estat la dolça França. Si bé es lamentà la mort de *Ricardos*, es cregué que entre tants generals com hi havia al regne ja en trobarien algun que el substituís amb encert. De moment fou escollit *O'Reilly*, que morí tot seguit abans de prendre possessió del comandament. Seguí el *marquès de Amarillas*, substituït el 25 d'abril pel *comte de la Unión*. Però, mentrestant, l'exèrcit francès anava preparant l'ofensiva de primavera que portarien a terme dos cossos d'exèrcit, el del Rosselló, que comanava *Dugommier*, i el de la Cerdanya, comandat per *Dagobert*. *Dugommier* portava la fama d'haver recuperat Toló.

L'ofensiva començà el 28 d'abril, envoltant el campament del Voló, de nit, de manera que quan l'endemà començà l'atac de les forces del marquès de la Unión es van trobar que no tenien sortida perquè ja era tallada pels francesos la calçada de Bellaguarda. Amb la fugida atropellada i per camins escadussers, deixaren els soldats del rei 1.500 presoners, 140 canons, 800 matxos i mules carregats amb bagatges i efectes de campament per a una capacitat de vint mil homes.⁽⁵⁶⁾ Fou la primera enfonsada d'un front de combat construït durant tot el primer any de guerra. Tot seguit posà setge al fort de Bellaguarda que es rendí després de cinc mesos de resistència, obrint així la lliure penetració al territori del Principat a partir del 27 de setembre. *Dugommier*, camí de Figueres, situat al cim del Montnegre per observar la situació, morí per caure on ell era un projectil engegat per un obús espanyol el 17 de novembre, mentre que el *general comte de la Unión* morí en combat el 20 del mateix mes, a l'ermita del Roure. La seva mort desmoralitzà els seus soldats, els quals, abandonant posicions, armes i bagatges, fugiren a la desbandada cercant protecció rera dels murs de Girona. El castell de Sant Fernando, de Figueres, es rendí a la primera intimidació el 28 de novembre, ben guarnit, artillat i proveït, sense engegar un tret.⁽⁵⁷⁾

Com es veien aquests esdeveniments de Vilanova estant? En primer lloc hom pensà si convindria l'alçament dels sometents, una institució que morí el 1714 i que ressuscitava passats vuitanta anys. No

era el poble qui ho reclamava, sinó el capità general qui ho manava. *D. Luis de Carvajal*, comte de la Unió, des de Figueres, el 6 de maig de 1794 donava una «Instrucció» que en la part dispositiva establia:

«Desde la edad de quince años hasta los cuarenta deberán alistarse para los somatenes todos los individuos de los pueblos del Corregimiento, para defenderse de los Franceses destructores de nuestra Santa Religión y enemigos de toda la humanidad.

«El servicio se hará de esta forma: los pueblos que están dentro de las diez leguas de la frontera de Francia, deberán remitir para el de somatenes la mitad de los Individuos aptos para las armas; los que se hallan fuera de las diez y dentro de las veinte, concurrirán con la tercera parte, y los que están a mayor distancia de leguas con la cuarta parte...»⁽⁵⁸⁾

Es demanaven 40.000 voluntaris, a Catalunya li corresponien 2.603 homes, 349 dels quals serien del corregiment de Tarragona.⁽⁵⁹⁾

El nombre de sometenistes, però, era molt superior: Catalunya, 30.000 homes, dels quals la desena part corresponia al corregiment de Tarragona, o sia, 3.000; al cantó de Vilanova, 133 1/4 homes.⁽⁶⁰⁾ El cantó de Vilanova, l'integraven: Vilanova i la Geltrú, Cubelles, quadres de Gallifa i Rocacrespa, Cunit, Calafell i quadra de Segur.

El 9 de juny de 1794 s'efectuà una reunió a la Casa Consistorial de l'Ajuntament de Tarragona per constituir la Junta General dels Sometents del Corregiment. De Vilanova i la Geltrú hi assistiren *Francesc Papiol* i *Llorenç Cabanyes*. Per majoria de vots es nomenaren sis promotors, cap d'ells de Vilanova.⁽⁶¹⁾

La noblesa es reuní al mateix lloc el dia 10 de juny. De Vilanova hi assistiren: *Anton Bonaventura Ballester i Torrents*, ciutadà honrat de Barcelona; *Domènec Jeroni de Bouffart*, baró de Canyelles; *Vicenç Martí i Cases*, ciutadà honrat de Barcelona, notari; *Pere Martí i Romeu*, hidalgo, elegit com el seu representant; *Francesc Papiol de Padró*, senyor jurisdiccional del lloc de Jafre.

Afegeix Recasens i Comes: «Acabada la tasca de la organització corregimental —divisió del corregiment en cantons— nomenament de promotors, elecció de diputats a la junta de Figueres, establiment de Junes de Cantó i locals, confecció de les llistes dels homes en edat de

NOVA Y CURIOSA CANSÓ

DELS MIQUELETS DE CATALUNYA,
valents y esforçats, que han pres las armas voluntariament
en defensa de la Fe, de nostre Rey y de la Patria.

Mala ventura ha tingut
tota la gent Catalana,
de escamparse los Gavaigs
per lo Empordà y la Cerdanya.
A la guerra Catalans,
Miquelets al arma, al arma,
nons havem de acobardir
per tota la gent de França.
Vint mil homes han de fer
Catalunya gent molt brava,
de Miquelets esforçats
per defensar nostra armada, &c.
Y després altres vint mil,
y si aquestos no abastan,
no sé en que parará,
tingam ab Deu confiança, &c.
Fadrinets anemi tots,
també als casals sils agrada,
sis vinudosos tiadrém,
lo mitg pa nous farà falta, &c.
Lo vestit que nos daran
á tota la gent cprada,
aspardenya blanca al peu,
veta fins á nuja cama, &c.
Fadilletas y barret,
ab un ram de molta planta,
la armilleta es á son gust,
ab la jaqueta encarnada, &c.

Tots anirém ben trincats
vestits á la Catalana,
las pistolas al cosíat,
ab lo sabre y arma llarga, &c.
Han de tremolá els Gavaigs
en la primera batalla,
prou están escarmentats
de la tropa Catalana, &c.
Recordaus dels Fusillers
vermells, pebrots y tomatechs,
també al Regiment de Reus,
del xanguet y pel de rata, &c.
Pensau que los Miquelets,
com tots son gent Catalana,
se valdrá mes un que deu
en qualsevol avançada, &c.
Naltres com á Miquelets
anirém sent emboscada,
pescarém los descuydats
ab la trampa ben parada, &c.
Figuera diatre poch temps
penso que será de Espanya,
nosaltres destruirem
tota la armada de França, &c.
Los que sian Capitans,
Tinents, Alferes y Cabos,
Sargentos y los demés,
esmolau ben á lo sabre, &c.

Amb la reinstauració del cos de Miquelets algunes cançons populars exalten
l'heroisme dels nostres voluntaris en la lluita "en defensa de la Fe,
del nostre Rey y de la Patria".

*servir, sorteig de la primera lleva, formació de companyies i nomenament de capitans i, per últim, el repartiment proporcional de la contribució pel cadastre de l'impost extraordinari per al manteniment del sometent, la Junta general hagué d'enfrontar-se amb problemes que, pel caràcter peculiar d'alguns d'ells, entorpiren la seva actuació i li causaren molts maldecaps.»⁽⁶²⁾ Algun d'aquests neguits fou causat per l'elecció de capitans. Quan les juntes locals intentaren nomenar-los pel seu compte —també segons Recasens—,⁽⁶³⁾ *es produïren autèntics aldarulls, com en el cas de Tarragona i de Vilanova i la Geltrú*. Foren nomenats capitans per Vilanova i la Geltrú els nou personatges que segueixen:⁽⁶⁴⁾*

Josep Soler i Rigual, familiar del Sant Ofici, propietari d'una fassina d'aiguarent i d'un molí de sang conegut per La Tahona. Tenia 24 anys el 1794.

Joan Serafi Vidal i Ballester, doctor en filosofia i catedràtic en lleis a la Universitat de Cervera. 23 anys.

Ceferí Ferret i Torrents, advocat, auditor de marina. 26 anys.

Magí Torrents i Garrich, menor, fill de Magí Torrents i Cassaní, propietari de la Geltrú. 21 anys.

Josep Oliver i Fuster, comerciant. 31 anys.

Anton Robert, menor, fill d'un altre Anton Robert, botiguer de draps.

Josep Pers i Batlle, propietari, del carrer de Pàdua, fill de Manuel Pers, hisendat.

Pedro de Gomar, cavaller, natural d'Agramunt, del carrer Major, hisendat.

Josep Ballester i Matons, doctor en drets, hisendat, fill d'un altre Josep Ballester i Oller, comerciant.

No hi ha notícia que cap d'aquests nou «capitans» hagués entrat mai en foc en cap dels fronts de combat que hi havia en aquella guerra, però, això sí, vigilaven i furejaven per la reraguarda. Així ho veiem per l'ofici que van remetre a la Junta General de la vila, amb data del 21 de juny de 1794, basat en les ordres del corregidor de Tarragona, manant als promotors, amb l'auxili de les justícies «...cuyden de que ningún vecino,

por fraude, cohecho o malicia se substraiga del servicio que le correspon-da; pero constando a los infrascritos que muchos de los vecinos de esta villa se han substraído ya, e intentan otros eximirse del Servicio personal de Somatenes con pretextos o causas aunque en apariencia justas, sin embargo son así fraudulentas, colusivas o maliciosas y otros que vocean públicamente sus essenciones, pudiendo tener estas voces y todas las exoneraciones personales funestos efectos...» Acaben deixant responsable el senyor batlle de les conseqüències que podrien resultar si no es tallava semblant abús. L'ofici assenyala les poques ganes que tenia el poble de participar en una lluita sense profit visible.

Els components de la Junta local eren: *Anton Ivern i Soler*, pescador, batlle; *Josep Comalat i Doney*, cirurgià, regidor degà; *Jacint Fontanals*, regidor segon; *Josep Ballester i Oller*, comerciant, regidor tercer; *Anton Garí*, regidor sisè; *Francesc Vidal*, síndic procurador; *Josep Francesc Guardiola*, diputat; *Pelegrí Guasch*, prevere, rector de Sant Antoni; *Anton Colí i Casadessús*, rector de la Geltrú; *Francesc Papiol de Padró*, noble; *Anton Bonaventura Ballester*, promotor; *Llorenç Cabanyes i Fuster*, promotor; *Grau Cassaní*, notari i secretari. Aquests es limitaren a donar-se per assabentats del contingut de l'ofici.⁽⁶⁵⁾

No creiem que per denunciar un fet sobradament conegut i sovint emparat la situació tingués grans canvis, però el cas és que en una vila on es comptaven 1.023 homes fadrins o casats, de 16 a 40 anys, dels quals 346 eren matriculats de marina,⁽⁶⁶⁾ restaven 677 homes disponibles i un centenar d'ells serví per formar la primera companyia del sometent. Del 16 al 20 de juliol es preparà la companyia, que tenia per capità a *Joan Baptista Cabanyes i Guardiola*, que no era a la llista abans donada! Tenia per capellà el *doctor Josep Inglada*, prevere beneficiat de Sant Antoni Abat, i *Anton Totosaus* de sergent primer.

El 21 de juliol van presentar-se 92 homes, els quals a l'endemà van caminar fins a Vilafranca i el dia 23 a Igualada. Aquest dia es deixà a Capellades el sometentista *Josep Soler*, perquè patia el *mal de Sant Pau* (epilèpsia). Fou donat de baixa, donant-li tres pessetes, o sia, dos dies de sou a sis rals per dia. El dia 24 s'arribà a Calaf sense novetat; el 25, a Sanaüja; el 26, a Ollana, a les vores del Segre; i, riu amunt, el 27 eren a Organyà, on la gent descansà un parell de dies.

El 29 de juliol van anar fins a Bell-lloc, on romangueren fins al dia 8 d'agost. Bell-lloc era un enclau de la Seu d'Urgell, entremig dels termes

de Cerc i Alàs, on hi havia la casa i el santuari de la Mare de Déu de la Salut, lloc que fou una residència estival de la Companyia de Jesús.⁽⁶⁷⁾ El fet d'haver-hi portat el sometent vilanoví obeïa a l'ofensiva que, per la primavera passada, va desfermar estrepitosament el *general Dagobert*. El 24 d'abril, per carta al rei Carles IV, el bisbe d'Urgell comunicava les malifetes comeses pels francesos durant la seva breu estada a la Seu, saquejant la catedral, lliurant-se al pillatge sense poder prendre les fortaleses, havent de recular cap a Puigcerdà mentre la seva reraguarda era hostilitzada pels naturals del país.⁽⁶⁸⁾ Pel juny, els invasors, havent ocupat tot l'alt curs del Ter, o sia Molló, Camprodon, Sant Joan de les Abadesses i Ripoll, pretenien arribar fins a Olot per la vall de Bianya, però no penetraren més enllà de Sant Salvador.⁽⁶⁹⁾ Potser per posar el màxim interès en el sector de Figueres-Girona, la resta del Pirineu era tota encalmada. De totes maneres, la posició de Bell-lloc que s'assignà als sometentistes vilanovins era excel·lent per atalaiar possibles incursions gavatxes.

El dia 8 d'agost la companyia va rebre l'ordre de deixar la posició de Bell-lloc, destacant-la a Argofell, poblet situat prop de la frontera NW del Principat d'Andorra a la junció de les aigües de la Valira amb les del barranc de Civís, del municipi de Civís, a 1.125 metres d'altitud. El 1960 tenia 49 habitants a l'aglomerat i 24 en cases escampades.⁽⁷⁰⁾

La funció del nou emplaçament no era altra que la de vigilar i, també, de contenir tot intent de penetració dels francesos per la vall Ferrera, tal com succeí l'estiu passat, o bé qualsevol incursió per aquell costat procedent de la vall d'Andorra, on, després d'haver anul·lat la coregència, considerant-la com un vestigi del feudalisme, feien el que els donava la gana, tal i com procedien a la Vall d'Aran.

No sabem si el sometent vilanoví, a les noves posicions, va entrar en foc o es limità a fer servei de guaita, però sembla que les condicions de la campanya havien empitjorat i els minyons reclamaven un proper relleu. S'envià un propi, *Gabriel Roviro*, a Vilanova i el 4 de setembre tornà el propi amb cinquanta homes «de refresc» que en rellevaren uns altres 68 que deixaven la companyia. Aquesta, el 6 de setembre —segons les dades de l'Arxiu Municipal—, tornava a tenir els cent minyons efectius, els quals es mantingueren en les seves posicions fins al 8 d'octubre, en què baixaren de la companyia 78 homes i en quedaren 21 fins al dia 11, «per ocupar los punts necessaris». La tornada a Vilanova

Itinerari del Sometent de Vilanova (1794).

1.- Vilanova i la Geltrú	22-7-1794.
2.- Vilafranca del Penedès	18 km el 22-7-1794.
3.- Igualada	69 km el 23-7-1794.
4.- Calaf	95 km el 24-7-1794.
5.- Sanauja	120 km el 25-7-1794.
6.- Ollana	161 km el 26-7-1794.
7.- Organyà	178 km el 27-7-1794.
8.- Bell-lloc (la Seu d'Urgell)	201 km del 29-7-1794 al 8-8-1794.
9.- Argolell (Civís)	225 km del 8-8-1794 al 8-10-1794.

anà de pressa: el gros de la companyia el dia 11 d'octubre era a Calaf, el 13 a Canyelles i el 14 a Vilanova.

Sentim no posseir la llista de tots els sometentistes, però sí alguns que són especialment anomenats: *Francesc Nin*, per haver rebut «2 rals de billó més del que s'havia anotat». *Germ Comelles*, que fou aposentador d'alguns homes de la companyia a Organyà. A Argolell, *Joan Brugalva* rebre 12 rals de billó a més del que abans cobrava i se li retenia per compte del que ell devia a la caixa. A *Francesc Nin*, dues pessetes diàries per tot el temps de servei, a comptar del 21 de juliol al 24 d'agost. A *Gabriel Rovirosa*, per haver-lo enviat com a propi a Vilanova, se li donaren 5 lliures 10 sous 4 diners, equivalents a 15 pessetes. A *Jaume Fortuny*, que fou enviat de propi a Vilanova per dues vegades, el doble que a Rovirosa, o sia, 30 pessetes. A *Ramon Casanovas*, pel mateix fi, quan se n'anà acompanyant el senyor *Cristòfol Almirall*, 5 pessetes. Encara hi ha el que podríem considerar com una «mentió honorífica» consistent en 15 lliures catalanes (equivalents a 40 pessetes) per a *Isidre Sardà*, individu del sometent «librándole de esta suerte de un infortunio». Quin seria aquest infortuni? Una emboscada de l'enemic? Un camí perdedor?

El cost de l'expedició fou el que segueix:

Càrrec	Lliures	Sous	Diners
Lliurat pels senyors batlle i regidors	2.600	②	
Lliurat pel senyor rector de la Geltrú	204	②	7 ⑤ 6 d
Lliurat pel senyor rector de Vilanova	200	②	
De la junta de sometents, segons rebut signat a Argolell el 23 de setembre de 1794	2.278	②	
De la mateixa, segons rebut signat a Argolell el 20 de setembre de 1794	716	②	10 ⑤ 9 d
TOTAL	5.998	②	18 ⑤ 3 d
EQUIVALÈNCIA EN PESSETES	15.997 ptes.		

Data	Lliures	Sous	Diners
Prou dels homes que anaren a l'expedició	6.018 @	0 s	6 d
Despeses extraordinàries	51 @	15 s	
TOTAL	6.069 @	15 s	6 d
EQUIVALÈNCIA EN PESSETES	16.186 ptes.		
SALDO NEGATIU	70 @	18 s	3 d
EQUIVALÈNCIA EN PESSETES	-189 ptes.		

Llegim al peu de l'estat de comptes: «El Sr. Lucas Boada dará y pagará la arriba dicha cuenta por los motivos de la antecedente y hará buen pago.»⁽⁷²⁾ La data és del 26 d'octubre de 1794. Signen: *Anton Totosaus*, sergent; *Joan Batista Cabanyes*, capità; *doctor Josep Inglada*, prevere; *Anton Ivern*, batlle.

DIFICULTATS ECONÒMIQUES

L'entusiasme prefabricat que hi hagué quan esclatà la guerra amb França no hi ha dubte que es refredà bastant davant la crua realitat de la pèrdua de totes les posicions guanyades al Rosselló, amb el desordenat replegament fins a les vores del Fluvià, i el cost excessiu de les despeses militars, imputades per l'Estat en gran part als municipis.

L'arquebisbe Armanyà prou se'n feia ressò, dient en una de les seves pastorals: «*Con motivo de los somatenes que debían pasar a nuestras fronteras para contener la furia de las tropas francesas y rebatirlas. Como será posible que quando tanto claman los trabajos y calamidades de vuestros hermanos, de aquellos buenos hermanos que van a exponer sus vidas por la patria, que es decir por vosotros mismos, no abraís las entrañas, no alargueis las manos, no derrameis vuestros tesoros para su socorro y para el alivio de sus familias...*»⁽⁷³⁾ Però no hi mancava qui li tornés la pilota. Així, el batlle de la quadra de Tascals (les Borges del Camp), en ofici del 3 d'agost de 1794, entre altres coses deia: «...el único medio con menos incomodidad y gravamen de los habitantes de dicho término, para poder ocurrir y soportar los indispensables gastos de somatén, sería cediendo el Ilmo. y Rev. Sr. Arzobispo de esta Ciudad,

Señor Jurisdiccional, Barón y decimador del pueblo el diez por ciento de lo que percibe...»⁽⁷⁴⁾

També es queixava l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, en ofici del 10 del mateix mes i any: *«El pueblo de Villanueva y Geltrú habia de contribuir al gasto de 77 reclutas del primer reemplazo y 20 del segundo, a sostener los somatenes que tenia en la frontera y que le costaban 1.500 duros al mes, e ingresar 4.429 libras anuales, sin considerar que la cosecha de vino, única en importancia en el municipio, se presentaba muy escasa».*

Insistia Armanyà en les seves pastorals. En una d'elles⁽⁷⁵⁾ llegim: *«...pelead con el valor que infunde su verdadero afecto, y si vuestra condición o estado no os permite tan apreciable honra, procurad participando con el valiente soldado la gloria de la pelea, concurriendo con todos los auxilios y medios que os fueren arbitrables...»*

El 14 d'octubre de 1794 es féu pública la primera llista de donatius:

VILA

Persones	Lliures	Sous	Freqüència
Anton Ivern, batlle	15		cada any
Joseph Comolat, regidor	30		cada any
Anton Parés, regidor	35		cada any
Cristòfol Almirall, regidor	11	5	una vegada sola
Joseph Ballester, regidor	35		durant la regiduria
Ramon Carcí, regidor	25		una vegada sola
Anton Robert, diputat	30		cada any
Lluís Severí, diputat	3	15	cada any
Anton Artús, personer	15		una vegada sola
Reverend rector de la Geltrú	67	10	cada tres anys
Reverend rector de Vilanova	67	10	cada tres anys
Pere de Gomar	75		una sola vegada
Josep Sullivan	50		cada any
Francesc Miró	30		cada any
Anton Ferret	30		cada any
Onofre Nin	30		cada any
Doctor Josep Freixas	187	10	una vegada (més o menys)

Persones	Lliures	Sous	Freqüència
Llorenç Cabanyes	300		cada any «con la gratificación a todos los hijos de la Patria que vayan al ejército cumpliendo fielmente, de 30 sueldos a cada uno y muriendo allí dar dicha gratificación a las mujeres de los muertos por una vez.»
Josep Oliver	30		cada any
Anton Montserrat	30		cada any
Magí Torrents	20		cada any
Joan Vidal i Gallart	1 pesseta		diària mentre duri la guerra
Josep Vadell	90		una sola vegada
Francesc Papiol	150		cada any
Francesc Mestres	30		cada any
Gerau Cassaní, secretari	50		el seu salari

SUMA APROXIMADA

PER UN ANY 1.530 @ 10 §

EQUIVALÈNCIA EN

PESETES 4.081 ptes.

Tenint en compte el nombre d'inscrits en l'anterior subscripció, que foren vint-i-sis, la seva aportació mitjana fou de 157 pessetes, o sia, 58 lliures, 17 sous, 6 diners, quantitat important pel cost del diner a l'època, però insuficient per resoldre cap dels problemes plantejats per l'inesperat carè que prenia aquella infausta guerra.

(Dades procedents de l'Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú.)

LA GUERRA A L'EMPORDÀ

La data del 29 de novembre de 1794, en què el castell de Sant Fernando de Figueres es va retre sense condicions i sense engegar una sola canonada, més que sorpresa, donà lloc a un esverament general de tot el poble català, del qual no se'n lliurà el mateix arquebisbe. La inevitable pastoral començava amb aquests planys: *«Llegó, Herm. Car., la época infausta, el fatal día y momento, que tanto temíamos, y de que significué mi temor en otra pastoral. Por altos juicios de Dios, tan incomprensibles como justos, llegó mucho más pronto de lo que pudiera conjeturar el más adelantado discurso. Rompieron ya las tropas francesas nuestra línea en la frontera del Rosellón, a la verdad no con mucha efusión de sangre por parte de nuestro ejército; pero con la sensibilísima muerte de su prudente, valeroso, fidelísimo general... O España! quanto has perdido con la muerte de aquel general! Como si con él hubiera espirado el valor y la constancia de la tropa, no sólo siguió luego el total abandono del campo, sino también, muy en breve, la rendición del famoso castillo de san Fernando de Figueras, de aquel castillo que se consideraba como la llave de Cataluña y el baluarte de todo el reyno; de aquel castillo en que se agotaron los tesoros del Real erario, y las fuerzas de los más diestros ingenios, para ponerlo en estado tan respetable que pudiera cubrir con seguridad este Principado, y para hacer frente al furor de Francia siempre que intentase, como ahora, invadirlo... Los enemigos realmente son feroces, su arrojó asombroso, los progresos de sus armas rapidísimos; per no son invencibles: no han probado aun toda la fuerza española, no han experimentado toda la fuerza catalana...»*

I, després de moltes consideracions sobre el desastre, com si ja no confiés en altre auxili que no fos el de la Divina Providència, acaba la pastoral amb l'admonició: *«...hemos determinado... las solemnnes rogativas en nuestra iglesia metropolitana, que empezarán el día 8 del corriente, consagrado a la concepción inmaculada de la Santísima Virgen Maria... podemos confiar seguros, que no tan solamente nos libremos del furor de nuestros enemigos, si que dexaremos escarmentado y reprimido su orgullo.»*⁽⁷⁶⁾

El poble, però, no veia clar com una expedició militar, que es cregué fàcil i que era per escarmentar els revolucionaris regicides, es convertia de sobre en una lluita defensiva que mai no s'havia ni somiat. Naturalment, a l'hora de les culpes queien totes sobre el comanament i les més

altes instàncies i, com diu *Recasens*, «davant la ineptitud i la impotència del poder central, i esperonada per les ferides que es produïen en la seva propia carn, Catalunya determinà buscar solucions pel seu compte.»⁽⁷⁷⁾ La iniciativa partí de la ciutat de Manresa, demanant la convocatòria de representants de tots els corregiments i cantons del Principat, nomenats a l'efecte «comissionats».

La possibilitat que fos factible i convenient reunir una Junta de Comissionats tingué el seu ressò a Vilanova i arreu de manera que havent comunicat l'Ajuntament i la Junta de Sometents de Manresa a l'Ajuntament de Tarragona la conveniència de celebrar a Barcelona una Junta General de Comissionats nomenats per tots els corregiments, l'Ajuntament de Tarragona es dirigí als ajuntaments de tots els partits del corregiment per veure si estaven d'acord amb els dos comissionats nomenats a Tarragona que eren *Josep Queraltó* i *Fèlix Amat*, aquest canonge magistral de la seu tarragonina. A la proposta, l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú es dirigí al de Tarragona en els termes que se segueixen:⁽⁷⁸⁾

«Haviendo el III° Ayuntamiento de Tarragona convocado a los demás del Partido el día tres de los corrientes en virtud de la circular de V.S. para concurrir con uno o dos comisionados del partido de su mayor confianza a esa ciudad con las facultades oportunas por las críticas circunstancias del Principado, se presentaron los respectivos comisionados el día senyalado, y encontrando que la ciudad havia ya nombrado dos comisionados al mismo fin, no tuvieron a bien aprobarles sin que se tomasen los votos formalmente y les pareció no les quedaba arbitrio de nombrar otro no haciéndose nueva elección, porque consideran que solo los nombrados por los vocales de la Junta General pueden tener los poderes del partido y para que no se extrañe la falta de ellos por parte de este Ayuntamiento y de otros pueblos lo participa a V.S. y que se hallan animados del mayor zelo para oponerse a los progresos del enemigo en defensa de la Religión, del Rey y de la Provincia, y de que pasarán a la elección de comisionados, siempre que V.S. lo disponga, debiendo hacer presente a V.S. los deseos que manifestaron los comisionados en la dicha Junta del 15, se nombrase un Eclesiástico y dos seglares por si lo hallase V por conveniente. Dios gde...»

I és que, en aquesta guerra (i en les que vindrien), els eclesiàstics pugnaven per una intervenció important en els afers de suport a la força armada, sempre en pugna amb l'autoritat civil que els objectava la

pretesa supremacia. De totes maneres, al corregiment de Tarragona, *l'ombra de l'arquebisbe era molt allargada...*

Però, per damunt de tot, hi havia el capità general, que n'era per recent nomenament *Josep de Urrútia i de las Casas*, substituint el *comte de la Unión*, que havia mort en combat. En tan crítiques circumstàncies (tornant altra vegada a Recasens),⁽⁷⁹⁾ «no tingué altre remei que accedir a la iniciativa dels catalans, procurant que per cap pretext no es convertís en un organisme executiu». Aquella Assemblea Catalana, formada per 55 diputats, s'obrí a Barcelona el 24 de desembre de 1794, presidida pel capità general, i aquesta mateixa autoritat la clausurà el dia 11 de gener, ordenant el seu trasllat a Girona, per ser més a prop del teatre d'operacions, on continuà les sessions del 18 al 25 del dit mes. Segons *Ossorio i Gallardo*, la dita Assemblea de Representants dels Corregiments «*actuà com un veritable parlament autònom, discutint i decidint el que calia fer. Així fou creat un cos de voluntaris, amb el nom de terços de Catalunya i posat a les ordres del mariscal Joan Miquel Vives,*⁽⁸⁰⁾ *també es votà una 'Contribució general de defensa'.* Amb exèrcit propi i diners propis, Catalunya plantà cara a la invasió francesa i va rebutjar-la.»

El corregiment de Tarragona era representat pels ja anomenats *Fèlix Amat* i *Josep Queraltó*, el primer en representació de l'arquebisbe, *Josep Botarull* i *Pau Miró*. També hi era *J. Anton Desvalls*, *marquès de Llupià*, carlà de Cubelles,⁽⁸¹⁾ i ningú de Vilanova, si bé quan es tractà de formar el cos militaritzat conegut per miquelets al corregiment de Tarragona, fou elegit amb el grau de capità *Tomàs Papiol*, noble vilanoví.

L'Assemblea de Girona maldà per continuar i prosseguir l'obra de redreçament tot just començada, però el capità general *Josep de Urrútia* s'hi oposà. Fidel continuador de l'esperit de la «Nova Planta», no consentí l'existència ni de la Junta Central ni de juntes locals, ni altres de cap mena, llevat de les Juntes Corregimentals, dirigides i vigilades pel corregidor que, si bé era pagat pels pobles del respectiu corregiment, no era altra cosa que el representant del capità general. I aquest el que volia era gent per combatre l'enemic, com més aviat millor. Així ho exposava en una carta que fou rebuda a Tarragona el 5 d'abril de 1795, on ordenava la sortida de les companyies organitzades i completar la resta. Segons *Recasens*,⁽⁸²⁾ ja eren a punt de marxa tres companyies del partit de Tarragona i unes altres tres arribades el dia anterior del partit de Montblanc, totalitzant sis-cents homes. Comanades pel *general Vives*, el dia 11 d'abril van sortir cap a Girona.

Fusillier de montagnes Catalan, dit miquelet

Estampa francesa, conservada en el Museu Arqueològic Municipal de Barcelona, representando un Miquelete. Tanto el armamento como la indumentaria son completamente fantásticos y responden al concepto de ferocidad y misterio en que tenían á esta tropa los franceses.

Gravat francès amb la representació fantasiosa d'un Miquelet. Els miquelets vestien jaqueta vermella, calça blanca i espardenyes amb una faldilleta que els cobria les anques i un capell amb una ploma alta.

Es presentaren algunes dificultats per reclutar la resta de voluntaris i, com que no es presentaven, la Junta del Corregiment reclamà la gent que mancava als pobles del districte, dient que si no hi havia voluntaris, que sortegessin els minyons que faltessin el dia 20 del mateix mes. La sortida de les quatre companyies que mancaven, assenyalada per al primer de maig, hagué d'ajornar-se fins al dia sis a causa de les anteriors dificultats.

El poc o molt entusiasme que hi hagué a Vilanova i la Geltrú l'any anterior, quan alçà una companyia de sometent, queda desdibuixat l'any noranta-cinc, per no tractar-se de cosa pròpia de la vila, sinó de quelcom aliè; de fet, el que preocupava als administradors de la vila era portar a terme l'execució de la contribució obligatòria per a la manutenció dels miquelets, que venia tan ben preparada que fins eren fixades d'avantmà les quantitats que havia de pagar cada estament.⁽⁸³⁾

A Vilanova, pel que hem vist, es fixaren tretze tipus de contribució, fixades en moneda catalana (imaginària) de lliures, sous i diners, de fàcil conversió en moneda corrent comptant que una pesseta de plata era equivalent a 90 diners. Els caps de llista, segons la importància de la seva contribució, a Vilanova i la Geltrú eren ben pocs: només un parell de dotzenes pagaven més de tres lliures (vuit pessetes) de mesada i no representaven més del 2 per cent del total de contribuents.

L'escala de contribucions aplicades a Vilanova i la Geltrú foren:

Taxes:				Equivalència en pessetes
	lliures	sous	diners	
1	7	10	0	20
2	5	12	6	15
3	3	15		10
4	3	10		9'20
5	3			8
6	2	17	6	7'65
7	1	17	6	5
8	1	10		4
9	1	3	9	3'15
10	1	2	6	3
11		15	0	2
12		11	6	1'50
13		7	6	1
14		3	9	0'50

El nombre d'afectats era el que segueix:

De Vilanova	776 contribuents
De la Geltrú	278 contribuents
Matriculats de marina	78 contribuents
Total	1.132 contribuents ⁽⁸⁴⁾

Heus ací els noms dels majors contribuents per al servei de miquelets:

1. Domènec Bouffart, baró de Canyelles	20	pts.
2. Francesc Papiol de Padró, noble	15	"
3. Pere de Gomar, ciutadà honrat	15	"
4. Anton Bonaventura Ballester, noble	15	"
5. Llorenç Cabanyes, comerciant	15	"
6. Josep Mercer, hisendat	10	"
7. Josep Vadell, comerciant	10	"
8. Joan Roig, comerciant	10	"
9. Miquel Gassó, comerciant	10	"
10. Josep Sullivan, comerciant	10	"
11. Anton Fontanals, comerciant	10	"
12. Miquel Safons, comerciant	10	"
13. Josep Soler, comerciant	10	"
14. Joan Vidal i Gallart, comerciant	10	"
15. Josep Ramon i Veà, botiguer	10	"
16. Ceferí Ferret, advocat	9'20	"
17. Francesc Vidal, pagès	8	"
18. Joan Ballester, pagès	8	"
19. Onofre Nin, pagès	8	"
20. Francesc Urgellès, pagès	8	"
21. Josep Ballester de Carro, pagès	8	"
22. Hereus de Joan Coca, pagès	8	"
23. Hereus de Manuel Pers, hisendat	8	"
24. Dr. Josep Freixa, metge	8	"
25. Josep Gassó, comerciant	7'66	"
26. Anton Robert, botiguer	5	"
27. Josep Fuster, negociant	5	"
28. Josep Romeu i Borràs, comerciant	5	"
29. Josep Benach, pagès	5	"
30. Pere de Martí, «hidalgo»	5	"
31. Joan Alegret i Creus	5	"
32. Pau Montfort, carter	5	"

33. Andreu Vidal, comerciant	5	pts.
34. Francesc Roig, escribà	5	«
35. Anton Ivern, comerciant	5	«
36. Francesc Canals, propietari	5	«
37. Josep Torrents, comerciant	5	«
38. Bernat Riudor, comerciant	5	«
39. Josep Pasqual, pagès	5	«
40. Anton Artús, tupiner	5	«
41. Bernat Riudor, comerciant	5	«
42. Josep Gassó, comerciant	5	«
43. Vicenç Martí, ciutadà honrat	5	«
44. Joan Ramon, comerciant	5	«

I així successivament fins a les esmentades 1.132 entrades.

El recapte d'aquest tribut era mensual i la previsió era de recollir la quantitat de 2.380 pessetes (892 @ 10⁶), o sia, per dotze mesos, donaria la quantitat, 28.560 pessetes/any, equivalents a 10.710 lliures catalanes. Ara bé, aquesta quantitat és perfectament equiparable al que ascendeix en la seva totalitat el cadastre anual de la vila. Vegem el muntant del cadastre d'un quinquenni:

VALORS TOTALS DEL CADASTRE DURANT CINC ANYS

Anys	Lliures	Sous	Diners
1791	10.950	15	8
1792	10.470	9	0
1793	10.494	11	1
1794	10.494	7	0 ⁽⁸⁵⁾
1795	11.255	13	10

Aquest valor es correspon amb les previsions de l'Assemblea de Girona si bé, per fortuna, la guerra no durà tant com preveien.

En primer lloc, les despeses d'aquella guerra acabaren per arruïnar la hisenda pública, ja de temps força malmesa. El rei deixà de pagar a la tropa el pa de cada dia i l'etapa cada dos dies que era costum donar als soldats durant la campanya. Malgrat tot, el *capità general Urrútia* aconseguí estabilitzar la situació a la línia defensiva del riu Fluvià. Certament, després d'una resistència que *Godoy* qualificà d'heroica,

atacada per terra i per mar, Roses fou evacuada el 3 de febrer de 1795 i la seva guarnició passà a reforçar la línia del Fluvià.⁽⁸⁶⁾ En aquests llocs s'assenyalaren victorioses batalles a Pontòs (26 de maig de 1795) i al mateix riu Fluvià (14 de juny 1795) en la qual participaren 200 voluntaris del primer batalló de Catalunya, 600 del terç de Tarragona, 400 del terç de Tortosa i 800 dels terços de Besalú, Tarragona i Mataró. Les baixes del partit de Tarragona foren de 22 morts i de 27 desertors.⁽⁸⁷⁾ Cal remarcar que, poc abans, el 10 de juny del dit any, el capità general *Josep Urrútia* aprovà, a proposta de la Junta de la Caixa General, el nomenament del vilanoví *Francesc Papiol de Padró* «para que se encargue de revistar los Tercios de Migueletes destinados al Ejército del Ampurdán y su contorno en calidad de primero, quedando nombrado para adjunto Dn. Tomás de Papiol y de Padró.»⁽⁸⁸⁾

Com a colofó de la campanya el 25 de juliol fou reprès Puigcerdà, a l'assalt, i el 27 del mateix mes capitulava Bellver, capturant-se molt de material i fent-se 3.000 presoners, entre ells dos generals. Però, amb moltes cauteles, ja feia dies que *Godoy* estava negociant amb França i hom deia que el dia primer d'abril havia arribat a Madrid un oficial francès. Les negociacions ja encetades conduïren a la firma del tractat de Pau a Basilea el 22 de juliol, pau que només el 15 de setembre fou oficialment publicada per la *Gaceta de Madrid*.⁽⁸⁹⁾

LA PAU I LA GUERRA

La pau és sempre joiosa i ben rebuda, encara que ens entri d'amagatotis i per la porta falsa com la de l'any 1795. De fet, *Godoy* conduí les negociacions personalment i en absolut secret, com es demostra que havent-se signat la pau el 22 de juliol no es fes oficialment pública fins passats dos mesos, i els terços de miquelets no fossin llicenciats fins a l'acabament del mes de setembre. És bo de saber que la República Francesa s'apressà a posar en llibertat els presoners espanyols a primers d'agost i que a Montpeller, per exemple, presoners i naturals d'aquella ciutat, plegats, celebraren la pau amb festes i alegria i aquí encara no en sabien res.⁽⁹⁰⁾ Abans d'acabar-se aquell mes ja s'havia fet l'intercanvi de presoners. El 5 de setembre, el capità general *Josep Urrútia* manifestava en termes molt elogiosos el molt bon concepte que s'havia format dels terços de miquelets de Catalunya, procedint ben aviat a la seva total extinció.⁽⁹¹⁾

Sense cap pressa oficial, es donà a conèixer (i no pas del tot) el tractat de pau que el rei Carles IV va ratificar el 4 d'agost i que, entre altres disposicions, comprenia:

Restituïció per part de França dels territoris que havia ocupat durant la guerra, tant a Euskadi com al Principat de Catalunya, amb les places fortes, amb tot l'armament i pertrets militars que els eren propis. Restituïció i retorn als seus països de tots els presoners, detinguts i marins o mariners, inclosos els portuguesos. Restabliment de les comunicacions i relacions comercials entre ambdós països.

I a canvi de la restitució dels *terrenys que ja eren nostres*, França es feia seva «*tota la part espanyola de la illa de Santo Domingo* lliurant a les tropes franceses totes les places, ports i establiments militars, amb les peces d'artilleria, municions i altres pertrets de guerra».^[92]

El pitjor de tot, però, fou la manera com es negocià aquell tractat, a les espatlles d'Anglaterra i de Portugal, que eren aleshores nostres aliades i que, sobretot Anglaterra, passaria a ser la nostra enemiga.

I val la pena considerar que si Anglaterra és una mala amiga, és, encara, una pitjor enemiga. Espanya va viure uns mesos de neutralitat i un ben preparat joc de miralls li donava a entendre que podia actuar com a mitjancera entre França i altres potències europees, deixà enlluernat a Godoy fins al punt de concertar el tractat dit de Sant Ildefons (18 d'agost de 1796), comproment-se a actuar de conjunt amb França en les hostilitats que sorgissin entre l'aliança franco-espanyola i Anglaterra. I com que Anglaterra sempre ha estat un país marítim, com exigeix la seva condició insular, ja se sabia que la lluita seria novament pel mar.

Era això, la lluita a la mar, el que més inquietava la gent de Vilanova i la Geltrú. No es tractava de les grans batalles navals, ans més aviat interessava el manteniment de la lliure navegació per totes les mars i el lliure comerç amb l'ultramar, que s'havia perdut quan tot just s'havia sentit als llavis la dolçor de la seva mel.

Recordem que Vilanova i la Geltrú, al cens de Floridablanca (1787), tenia 346 mariners matriculats i, en canvi, passats vuit anys (1795), en la «relació de mariners matriculats donada pel sots-delegat de marina de Vilanova i la Geltrú», només consten 3 pilots i 75 mariners. Hi ha una considerable baixada de personal que pugui navegar a causa, segons creiem, de la disminució del comerç per la inseguretat de les mars. Un

reial decret, publicat al *Diario de Barcelona* del 21 de novembre de 1796, diu així: «1796, noviembre, 6. El Rey se ha dignado expedir el siguiente Real Decreto: *Compadecido de la infeliz suerte en que se hallan muchos de mis vasallos del gremio de la mar que, seducidos por vanas esperanzas viven expatriados de sus domicilios, los unos prófugos en mis dominios, y los otros embarcados en buques enemigos, con el riesgo de que el trato con gentes de distinta religión, contagie la que han heredado de sus mayores y que la nación Española conserva con toda su pureza; movido de mi natural inclinación a la clemencia, olvidando los justos motivos que tengo para darme por ofendido de su conducta, podría apoderarme de sus bienes y mansiones, que por su desertión han abandonado... he proporcionado los medios de que vuelvan a sus respectivos Departamentos, o a cualquiera de mi Reyno que más les acomodase, sin riesgo de que por los Xefes de ellos se les impongan las penas que prescribe la Ordenanza y merece su irregular proceder...*»

Vet aquí l'explicació de la baixa de la matrícula de marina: la fugida majoritària de la gent de mar, fos per traslladar-se a llocs de la costa de més enllà dels límits del Principat, on la naturalesa de la crisi no fos tan aguda com la que ens afligia a nosaltres (Balears, Màlaga, Cadis o Galícia), per embarcar-se en vaixells de pavelló estranger i, encara, aquells que embarcaren per romandre a les possessions ultramarines.

Fortí construït l'any 1797 a les roques de Sant Gervasi, prop de l'antiga torre de guaita d'Adarró, per a defensa de la costa durant la guerra contra Anglaterra.

Restablerta l'aliança franco-espanyola, l'esperança que els nostres vaixells gaudissin de la protecció de l'Armada Reial s'esvaí ben aviat en comprovar-se que la flota espanyola s'havia convertit en un auxiliar de l'esquadra francesa i blanc de preferència dels vaixells de sa majestat britànica.

La costa vilanovina es va veure més inquieta i desprotegida que mai i no hi hagué més remei que optar per la construcció de dos fortins, un al turó de Sant Cristòfol i l'altre al de Sant Gervasi,⁽⁹³⁾ els quals s'erigiren el 1797 segons plànols de l'enginyer *Joan Bouligni*, capità d'infanteria. El cost fou de 2.500 lliures, pagades per la vila, com també eren pagats per la vila els artillers que servien les peces portades pel govern.

I el panorama seguí essent així durant deu anys més, o sia, fins que l'any 1808, la revolta contra els invasors francesos, les nostres costes van rebre la protecció de l'armada britànica. Però això ja és una altra història.

A MANERA DE COLOFÓ

No per repetida deixa de ser certa la dita que la Revolució Francesa, com Saturn, devorà els seus fills. Impressionen els molts capgirells que donà des de la convocatòria dels Estats Generals (1789) fins que Bonaparte es proclamà emperador (1804). Durant quinze anys la lluita entre partits fou sagnant i despietada. La guillotina —introduïda el 1792— semblava no tenir aturador. Rodaren els caps dels aristòcrates, del rei, de la reina, dels girondins, dels jacobins, dels monàrquics i de molta gent que ningú no sap per què. Passà l'Assemblea Nacional que, aprovada la Constitució (1791), donava pas a la Legislativa i a la Convenció que proclamà la República (1792), el Comitè de Salut Pública (1793), el Directori (1795), el Consolat (1799) i, com a colofó, l'Imperi (1804). Curiosament, en un règim de tanta inestabilitat, mai no es descuraren els problemes de la sanitat, de l'ensenyament primari, secundari i superior, de l'urbanisme, de la ciència, de la tècnica i del progrés de l'agricultura, la indústria, les belles arts, la jurisprudència i la filosofia. I és que la llavor sembrada pels enciclopedistes germinava a balquena.

Per contrast, l'Estat espanyol, des de l'adveniment del taujà rei Carles IV, estava immers en un abúlic marasme que ni les picardies del

favorit Godoy aconseguiren galvanitzar. De França només en servava el centralisme (acèrrimament adoptat, també, per la gavatxeria revolucionària) i el menyspreu per les llengües i cultures de les nacionalitats subjugades a l'unitarisme.

No cal esbrinar si tot el poble de Vilanova i la Geltrú, durant la Revolució Francesa, compartia el fervorós contrarevolucionarisme del bon i vell arquebisbe de Tarragona, dels nobles de poca o molta fortuna, dels ufanosos hisendats delirosos d'adquirir un privilegi de noblesa i dels predicadors de veu tonant, però el més cert és que uns i altres estaven colpits per les seqüèl·les que gravitaven sobre la vila per mor dels conflictes polítics i militars que entorpien el normal desenvolupament dels seus negocis o treballs. Tanmateix la riquesa de la vila es basava en la collita de vins, la destil·lació d'aiguardents i l'exportació d'aquests productes a ultramar i a altres països. Les dificultats del transport per mar comportaven una greu disminució de les transaccions i una fallida de retruc de totes les petites indústries nascudes a redós d'un comerç decandit i sense expectatives. El resultat fou l'atur, amb la fam i el descohort per al poble menut amb molts anys de penúria.

NOTES

- (1) L.A. THIERS, *Historia de la Revolución Francesa*, tom I. Pàg. 18.
- (2) CARL GRIMBERG i RAGNAR SVANSTROM. *Histoire universelle*, 9, *La Révolution Française et l'Empire*. Pàgs. 222 i ss.
- (3) Op. cit a (15). Pàgs. 230 i 231.
- (4) L.A. THIERS, op. cit., tom I. Pàgs. 482 a 506. Hi ha la referència a la proposta de l'ambaixador d'Espanya a canvi de la seva neutralitat i mediació, si es respectava la vida de Lluís XVI (pàg. 498).
- (5) Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú, lligall «Censos de població. Estrangers».
- (6) MIQUEL DELS SANTS OLIVER, *Catalunya en temps de la Revolució Francesa*, II. Il·lustració Catalana (1911-12), Barcelona. Pàgs. 100-101.
- (7) JOAN RIUS I VILA, *La vida i l'obra de Manuel de Cabanyes*, Vilanova i la Geltrú, 1986. Pàgs. 30, 32 (nota 2), 43 i 47.
- (8) Parets Delgades, avui Paret delgada, santuari marià de la Selva del Camp.
- (9) RAYMUNDO FERRER, *Barcelona cautiva*, vol. III. Pàgs. 132 a 134. E. FORT I COGUL, «La trapa als Països Catalans», a *Studia Monastica*, vol. 15, fasc. 1 i 2 (1973).

- (10) Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú, registre de memorials (1812-1848).
- (11) A. VIRELLA, *Canyelles mil·lenària*, IEP, 1990. Pàg. 35.
- (12) Arxiu Parroquial de Santa Maria de la Geltrú, def. 1794/1813, f. 121 v.
- (13) *Resposta de Francesc Papiol al qüestionari Zamora*, núm. 112, Vilanova i la Geltrú, 1790. Introducció i transcripció a cura de Joan Orriols i Carbonell. Vilanova i la Geltrú, 1990.
- (14) Arxiu Parroquial de Santa Maria de la Geltrú, òbits 1794-1813. ARMAND DE FLUVIÀ *Els castells catalans*, III. Pàg. 873. *Gran enciclopèdia catalana*, vol. 9. Pàg. 73. A. VIRELLA, *L'aventura ultramarina de la gent de Vilanova i la nissaga dels Samà, Vilafranca*, 1970. Pàg. 29, nota 23.
- (15) Arxiu Parroquial de Sant Antoni, baptismes, llibre 9, f. 120; casaments, llibre 4, f. 145.
- (16) Idem. Casaments, llibre 4, f. 210.
- (17) Idem. Baptismes, llibre 9, f. 3; llibre 9, f. 118; òbits, llibre 12, f. 37; llibreta de comunió de 1794.
- (18) Idem. Baptismes, llibre 9, f. 52.
- (19) Idem. Baptismes, llibre 9, f. 326.
- (20) Idem. Casaments, llibre 4, f. 32.
- (21) Idem. Òbits, llibre 15, f. 216; llibreta comunió 1794, carrer de Sant Pere.
- (22) Idem. Baptismes, llibre 9, fs. 367 i 438; llibreta comunió 1794, carrer de Sant Gervasi.
- (23) Idem. Baptismes, llibre 9, f. 43; òbits, llibre 12, f. 26 v.
- (24) Idem. Òbits, llibre 12, f. 35.
- (25) Idem. Llibreta de comunió de 1794, carrer de Sant Pere.
- (26) Idem. Casaments, llibre 4, f. 94.
- (27) Idem. Baptismes, llibre 9, f. 320; casaments, llibre 4, f. 36; òbits, llibre 12, fs. 9, 44 v i 53 v.
- (28) Idem. Llibreta de comunió de 1794, carrer de Sant Sebastià; òbits, llibre 14, f. 318.
- (29) Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú, lligalls de «Censos d'estrangers» del segle XVIII.
- (30) Arxiu de la Junta de Comerç (Biblioteca de Catalunya). «Libro de matrícula de comerciantes de Barcelona» (1758-1828), fs. 37, 48 i 69.
- (31) MARQUÈS DE LOZOYA, *Historia de España*, V. Pàg. 335: «Todavía, en la noche trágica del 17 de enero de 1793, Ocariz realizaba un último esfuerzo presentando una carta del rey de España en que se prestaba a cualquier condición que los convencionales quisieran proponer a cambio de la vida del desventurado príncipe.»
- (32) FRANCESC ARMANYÀ I FONT nasqué a la Geltrú el 3 de juny de 1718 i morí el 4 de maig de 1803 a Tarragona. El seu pare era patró d'un llagut, es deia Francesc i es casà amb Rosa Font, de la qual en nasqueren set noies i cinc nois. Francesc va aprendre les primeres lletres i llatinitat als onze anys i estudià filosofia als Dominics de Tremp. Als 14 anys passà als Agustins de Barcelona i als 16 anys professà en l'orde, essent prior del convent d'Igualada (1746), del de Barcelona (1751) i vicari provincial el 1755.

El 1768 fou promogut bisbe de Lugo i el 1785 —regnant Carles III— fou nomenat arquebisbe de Tarragona, als 67 anys d'edat.

- (33) *Pastorales del ilustrísimo señor D. Fr. Francisco Armañá, obispo que fue de Lugo, actual arzobispo de Tarragona*, tom II, Tarragona, 1774. Por Pedro Canals. Pàgs. 81 i ss.
- (34) ANTONI DE BOFARULL, «El más ilustre villanovés, ilustrísimo señor D. Francisco Armañá. Memoria biográfico-crítica», a *Villanueva y Geltrú. Certamen literario*, 29 de desembre de 1881. Pàgs. 56 i 57.
- (35) MARQUÈS DE LOZOYA, op. cit. Pàg. 336 = (36) loc. ant. ídem.
- (37) ÀNGEL OSSORIO I GALLARDO, *Historia del pensamiento político catalán durante la guerra de España con la República Francesa*.
- (38) MARQUÈS DE LOZOYA, op. cit. Pàg. 336.
- (39) MIQUEL DELS SANTS OLIVER, op. cit. Pàgs. 140 i 142.
- (40) FRANCESC CURET, *Rebomboris i bullangues de Barcelona*, I. Pàg. 57. Segons aquest autor la declaració de guerra no fou feta pública fins al 4 d'abril del mateix any 1793, amb el ceremonial de costum.
- (41) J. COROLEU, *Historia de Villanueva y Geltrú*. Pàg. 223.
- (42) A. OSSORIO I GALLARDO, op. cit. en (37). Pàgs. 35, 37 i 38. *Gaceta de Madrid* dels dies 23 d'abril, 11 de juny i 2 de juliol de 1793.
- (43) MIQUEL DELS SANTS OLIVER, op. cit. Pàg. 146. A Vilanova i la Geltrú hom pot referir casos d'ajut als menesterosos; el de LLORENÇ DE CABANYES I FUSTÉ que obrí a casa seva una olla pública que distribuïa els dies de guardar quatre-centes racions, no comptant les que es donaven secretament als pobres vergonyants (S. PUIG I PUIG, *El poeta Cabanyes*. Pàg. 9).
- (44) L.A. THIERS, op. cit., I. Pàgs. 651 i ss.
- (45) A. OSSORIO I GALLARDO, op. cit. Pàg. 79: «Cansó en alabança de les armes espanyolas y valentias dels Catalans en l'actual campanya del Rosselló». Barcelona, Bernal Pla, estamper.
- (46) *Gran enciclopèdia catalana*. Pàgs. 385 i 386. La presa fou el 24 de juny de 1793.
- (47) L.A. THIERS, op. cit. Pàg. 652.
- (48) JOSEP FONTANA, *Historia de Catalunya*, dirigida per Pierre Vilar, volum 5. Pàg. 132.
- (49) FRANCESC CURET, op. cit. Pàg. 58.
- (50) L.A. THIERS, op. cit. Pàg. 652. Aquest autor, en dit lloc, afirma: «Veïem, doncs, que pel juliol un combat dissortat ens hauria pogut fer perdre el Rosselló».
- (51) A. OSSORIO I GALLARDO, op. cit. Pàg. 62.
- (52) Ídem. Pàgs. 64 i 65.
- (53) MARIO DOMINGUES, *D. Maria I e a sua época*, Edit. Romano Torres, Lisboa, 1972. Pàgs. 282-289.
- (54) M. DOMINGUES, op. cit. Pàg. 300: «Arribat l'hivern, amb pluges torrencials, rius desbordats, els camps dels costats convertits en una bassa d'aigua tornaren impracticables els camins que comunicaven els diversos cossos de l'Exèrcit. En aquestes

condicions, la prossecució de la campanya era una incògnita i, qui millor ho sabia era el general Ricardos.»

- (55) FERRAN SOLDEVILA. *Història dels catalans*, vol. 5. Pàg. 2.460: «Malauradament l'aspiració catalana a la recuperació del territori perdut pel Tractat dels Pirineus no era compartida pel govern espanyol.»
- (56) A. THIERS, op. cit., vol. II. Pàg. 246.
- (57) LOZOYA, op. cit. Pàg. 343. Es rendí al general *Pérignon*, que substituï a *Dugommier* i que, acabada la guerra, fou el primer ambaixador de la República Francesa a Madrid.
- (58) OSSORIO I GALLARDO, op. cit. Pàg. 91.
- (49) JOSEP M. RECASENS I COMES, *El corregimiento de Tarragona en el último cuarto del siglo XVIII*, Tarragona, 1963. Pàg. 195. Es refereix a l'allistament de voluntaris per servir a l'exèrcit per tot el que durés la campanya.
- (60) RECASENS, op. cit. Pàg. 208.
- (61) Idem. Pàgs. 203 i 204. Sis vocals eclesiàstics foren nomenats directament per l'arquebisbe Armanyà.
- (62) Idem. Pàgs. 204 i 205.
- (63) Idem. Pàg. 222.
- (64) Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú, lligall «Sometents». Arxiu Parroquial de Sant Antoni Abat, llibres sacramentals.
- (65) Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú, lligall «Sometents».
- (66) JOSEP IGLÉSIES. *El cens del comte de Floridablanca* (1787, part de Catalunya), I. Pàg. 497. La població total el 1787, a Vilanova i la Geltrú, era de 6.161 persones, 2.911 homes i 3.250 dones. L'excés de dones (53% contra 47%) posa de manifest una emigració d'homes que ja tenia una visible importància.
- (67) MAX CAHNER, *Gran enciclopèdia catalana*, vol. 3. Pàg. 392.
- (68) JOAN COTS I PEYRET, pyre., *Història de la Seu d'Urgell*, Barcelona, 1953. Pàg. 81. I també *Els castells catalans*, vol. VI. Pàg. 1.202.
- (69) JOAQUIM DANÈS I TORRAS, *Historia de Olot*, Olot, 1949. Pàgs. 180 i 181.
- (70) MAX CAHNER, *Gran enciclopèdia catalana*, vol. 2. Pàgs. 433-434.
- (71) La conversió de la moneda de compte catalana a pessetes l'hem feta a raó de 90 diners per pesseta (naturalment, de plata).
- (72) Al privilegi reial concedint el títol de cavaller a la família Cabanyes es llegeix: «Vuestro hermano Juan Bautista, que habia acudido con cien hombres de somaten, mantenidos de su propio peculio durante tres meses, para sostener el ejército, siendo elegido comandante del Cuerpo». S. PUIG, *El poeta Cabanyes*. Pàg. 9. Ens sembla que hi ha algunes discrepàncies amb l'estat de comptes a dalt esmentat i creiem que millor hauria estat dir que Joan Batista va avançar els diners necessaris per mantenir els sometenistes.
- (73) *Pastorales del ilustrísimo señor D. Fr. Francisco Armañá*, tom II, pastoral VII. Pàgs. 119 i ss.

- (74) J. M. RECASENS I COMES, *El corregimiento de Tarragona*. Pàg. 219, nota 319.
- (75) FR. FRANCISCO ARMAÑÁ, op. cit., pastoral VIII. Pàg. 129: «*en que descubriendo los impios proyectos de los llamados patriotas franceses, los engaños de sus alevosas promesas, y los horrorosos efectos de su furor, se exhorta nuevamente a la vigorosa defensa de la religión y de la patria.*»
- (76) Idem, pastoral IX. Pàg. 149 i ss. «*Para excitar el zelo y valor de los fieles patricios, e implorar la divina protección en su defensa contra los enemigos franceses.*»
- (77) RECASENS, op. cit. Pàg. 184.
- (78) Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú, lligall «Sometents». Els comissionats vilanovins eren *Josep Comalat i Bonaventura Ballester*.
- (79) RECASENS, op. cit. Pàg. 184.
- (80) OSSORIO I GALLARDO, op. cit. Pàgs. 165-172. FERRAN SOLDEVILA, op. cit., V. Pàg. 2.490.
- (81) RECASENS, op. cit. Pàg. 232.
- (82) Idem. Pàg. 233.
- (83) Idem. Pàg. 234.
- (84) Arxiu Històric Municipal de Vilanova i la Geltrú, lligall «Sometents».
- (85) Del llibre del cadastre de 1794: «*Vuy que contam als 20 de juny de la Nativitat del Sr de mil set cents noranta y cinc se ha oit a Pau Milà, col·lector del RI. Catastro de la present vila, des del maig de 1794 fins al dia, y vist y regonegut lo present llibre de la collecta y no menos lo quadern de impossibilitats e igualment lo reparto de la industrial se ha trobat que lo cobrat importa: 11148 @7@ en la qual quantitat van compreses 778 @19@ 5 del Majordom de propis per lo 17 per cent de ells: 16 @14@ 1, per lo salari del Dr. Masdevall, 627 @12@, per lo octau del Aiguarent de 1793 = 8277 @16@ 6, del cobrat del present llibre, 1243 @3@ 9 d del cobrat del codern y 204 @1@ 3 per lo industrial y lo pagat importa 11047 @15@ 6 d, per lo Catastro Industrial 17 per 100. Els propis com consta amb quatre cartes de pago 576 @4@ 4 d, per lo salari del Sr. Corregidor, 179 @10@ per lo salari del Collector. Apremis y gastos de aconduir lo diner a Tarragona y catorze lliures per lo Verguer per los treballs de repartir los papers y combinar las partidas del cobrat ab lo pagat, queda dit collector devitor de la quantitat de 100 lliures 11@ 6 d, las quals ha entregat comptant en esta forma: Per papers impresos, llibre del catastro y paper blanch per escriure: 12 @15@ y las restants 87 @16@ 6 d han servit per lo adobar los corralis del mas den Roig que son propis del comú, com consta en los recibos de Mestre de cases y fuster y las restants 15 @3@ 8 d per adops de la Casa del Comú com consta de recigo de dits comptes». Signen *Joseph Comalat*, reg. degà, i tres altres regidors.*
- (86) MANUEL GODOY, *Memorias...*, I. Pàgs. 277-278.
- (87) RECASENS, op. cit. Pàg. 245.
- (88) JOAN ORRIOLS I CARBONELL, «Un manuscrito del siglo XVIII de noticias histórico geográficas locales», a *Boletín de la Biblioteca Museo Balaguer*, 5ª època, tom II. Pàg. 136.
- (89) MARIO DOMINGUES, «D. Maria i e a sua época». Pàgs. 345-347.

(90) Idem. Pàg. 346.

(91) OSSORIO I GALLARDO, op. cit.

(92) PIO ZABALA Y LERA, *España bajo los Borbones*. Pàgs. 76 i 77. MARIO DOMINGUES, op. cit. Pàg. 348.

(93) J.A. GARÍ I SAUMELL, *Descripción e historia de la villa de Villanueva y Geltrú*, edició de Joan Rius i Vila, Vilanova i la Geltrú, 1963. Pàgs. 160 i 161.